

EPA

2004–2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MIEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

A GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ MAGYAR GRAFIKA

SZERKESZTI ÉS KIADJA
BIRÓ MIKLÓS

MEGJELENIK JUNIUS ÉS JULIUS HÓ KIVÉTELEVEL
HAVONKÉNT. SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST VI, ARADI-UTCA 8. TELEFON 92-70 ÉS 23-45

ELŐFIZETÉSI DIJ EGY ÉVRE 360 KOR. EGYES SZÁM
ÁRA 40 KORONA. HIRDETÉSEK EGYSZERI KÖZLÉSE
CICERÓSORONKÉNT 20 K, ÉVES HIRDETÉSEKNÉL 15 K

MÁSODIK ÉVFOLYAMUNKAT

zárjuk e füzettel. Két, minden tekintetben súlyos esztendővel a hátunk mögött, vessünk egy pillantást munkálkodásunkra s nézzünk körül, milyen eredményeket értünk el, milyen mérvben közelítettük meg céljainkat: a magyar grafikai iparágak fejlesztését, nivójuk emelését, szakársaink szakmabeli ismereteinek mélyítését s legfőbbképpen: a szakoktatás ügyének előbbrevitelét.

Programunk legsarkalatosabb pontja körül: a szakoktatás kérdésének megoldására hivatott szerv megalapítása körül mozgott egész ezévi munkálkodásunk. Amint azt már megírtuk: két balsikerrel zárult kísérlet után végre abba a helyzetbe kerültünk, hogy harmadikban vágunk neki ennek a göröngyös utnak s úgy hiszünk, ez alkalommal célhoz érünk.

Kezdetül fogva ideálunk volt egy szakmafejlesztő egyesülés létrehozása s most, kétévi vitatkozás és lázas munkálkodás után sikerült egy szűkebbkörű összejevitelen megegyezni egy ilyen társulás keretel és programja tekintetében.

Az alapszabályok első fogalmazásban elkészültek s most tanulmányozzák iparunk ama képviselői, akik arra hivatottak s akiknek tapasztalata garancia arra nézve, hogy a széles alapokra tervezett egyesülés épületét szilárdan, a gyakorlati életnek megfelelően, iparágaink és szakársaink érdekeinek szem előtt tartásával fogják megépíteni.

Nehéz munka, kemény dió a szakoktatás kérdése, de megoldásával most már nem várhatunk. Olvasóink figyelmét ehelyütt is felhívjuk arra az ankétre, amelyet ez ügyben rendeztünk s amelynek eredménye a mellékletünkön között vélemények impozáns tömege. Aki ezeket a sűrűn telenyomatott oldalakat figyelemmel elolvassa: iparunk fájdalmasan szomorú képét alkothatja meg. Őszintén óhajtnak s biztosan reméljük, hogy ennek az írásbeli ankétnek során papírra vetett nyilatkozatok szakoktatásunk életrekelését és iparágaink fejlesztésével való nagyobb mérvű törődést fogják maguk után vonni.

Iparágaink nivójának emeléséért végzett munkánk is fordulópontra jutott. Idegen államokból nyomdák nyomtatványainak szorgos tanulmányozgatása s hosszas kísérletezések, az elmélet és gyakorlati kellő értékelése minket is abba a helyzetbe juttatott, hogy szedési technikáink állandó irányban való fejlesztésére áttérhetünk. E kísérletezések során megismertettük a ritkítást, a feloldott szedésmódot, alaposan belemélyedtünk a hajlított sorok alkalmazási módszereibe. Akáresak a külföldön. E tekintetben ott sem volt más helyzet. A meglevő, kopott, divatjamult anyagból kellett újszerűt adni ott is — nálunk is, mert a német betűöntődéák a legutolsó időkig alig hoztak valami újat a piacra.

Ez év vége felé már gyakrabban kaptunk új és új betűszedő-anyagokból mintákat s a gyakorlati élet követelményeit tartva szem előtt, mást nem szabad ten-

nünk, mint követnünk azt az irányt, amit ezek az új betűk és új diszek számunkra megszabnak. Ezeknek az új öntődei termékeknek sajátos jellege hiven visszatükrözi a grafikai művészetek terén uralkodó irányzatok jellegzetességeit. Ezeknek az anyagoknak a helyes alkalmazását megismertetni: a közel jövő feladata, mert hiszen nyomdánk betűszedő-felszereléseinek felfrissítésére is csak sor kerül valamikor: s így kartársainknak meg kell adnunk a helyes utbaigazítást a felfrissítéskor rendelő anyagok gyakorlati alkalmazhatóságára nézve.

Szakársaink szakmabeli ismereteinek mélyítését céltudatosan kultiváltuk. Sajnos, hogy a viszonyok mostohaasága nem engedett nagyobb teret ebbeli törekvésünknek. A mai papírárak és előállítási költségek mellett képtelenek voltunk bővebb tartalmu lapot adni, egyrészt az anyagiak miatt, másrészt, mert szakíróink most még tulságosan kényelmesen gondolkodnak vagy — ami gyakoribb eset — az életgondok teszik őket képtelenné arra, hogy tapasztalataikat közkincesé tegyék.

Egy nagy eredményre mutathatunk még kétévi munkánk után s ez nem más, mint hogy felélesztettük az érdeklődést a szakirodalom és szakoktatás iránt! A háborus évek nyomasztó lelki sanyalódásai után ez nagy eredmény, amire joggal lehetünk büszkéek.

A Magyar Grafika Csonkamagyarországon 1200 példányban kel el. Valamikor nyolc-tíz évvel előt a Szakör hivatalos lapjának, a Grafikai Szemlének 2000—2600 olvasója volt a régi Magyarország területén.

S ez az a jel, amely mindennél ékeesebben beszél arról, hogy halálos vétek nem szorgalmazni a szakoktatás kérdésének végleges rendezését.

Lapunk ezentul még fokozottabb mérvben fog ily irányban dolgozni az összesség javára és ennek ellenében egyebet nem kérünk olvasóinktól, mint hogy az eddiginél nagyobb mérvben támogassanak munkánkban.

RUDNAY GYULA

Az Ernst-muzeum most nyitotta meg az ötvenedik kiállítását. 1912 tavasza óta, midőn kapuit megnyitotta, számos jelentős és kevésbé jelentős kiállításon mutatta be elsősorban a most élő magyar művészek munkáit, közben nem feledkezett el a külföldi korszakot formáló mestereinek együttes bemutatásáról sem; és nem utolsó sorban a félmúlt és múlt magyar mestereinek, uttörőinek ismertetéséről sem. Ekképen nyomon követhettük a magyar képzőművészet mostani areulátát kialakító előzményeket, nem egy esetben tisztázódott sok eddig homályban maradt fejlődési fokozat, összefüggés, megismertük méltatlanul mellőzött, elkallódott tehetségek képességeit. Szóval eleven fejezetekben pergett le előt-

Goldstein József könyvnyomdája

Budapest, 17. Magyar-u. 21.
Telefon: 80-80

Az 500 koronás
III. díjjal kitüntetett
pályamunka

Szedte
Brezniczky József
Világosság Rt.

Jellege: Magyarország III.

tünk a magyar képzőművészet megíratlan története; tanulságos, megkapó fejezetekben.

Az ötvenedik kiállítás ünnepi jelentőségéhez mérten igazán érdemes és nagytehetségű művész jutott szóhoz, Rudnay Gyula.

Rudnay elindulása és pályájának lendülete nem kapcsolódik bele sem az impresszionista, sem az impresszionizmust követő irányok fejlődési vonalába. Őt nem sodorta magával ez a világrámlat; egy hitelítvesztett naturalizmus talajába gyökeresedve kezdette meg alkotó tevékenységét. Szabad mozgást, erőteljesebb lendületet megakasztó bozótból, egy tradícióltan, de akadémikus külsőségekkel hivatkozó konzervatív irányzat utvesztőjéből kellett kibontakoznia.

Emlékezzünk első képeire. Ott még sok tovább nem fejleszthető idegen elem homályosítja el a belülről kifelé törő erők tisztaságát. Munkáсы felé fordult a tekintete. Annak tragikus küzdelme az anyaggal, a formával, a kifejezés szárnyaló szabadsága, az akadályokon való felülkerekedése világított eljé. Annak tanulságai ihlettek meg őt munkájában, egyelőre a külső mozzanatok: a színharmóniája, a téma megválogatása tükröződött vissza a késő tanítvány képeiben, majd mindegyre mélyebben hatolt a rejtelmek sötétjébe és minél inkább megértette, annál közelebb jutott a felszabaduláshoz.

Mostani kiállításán egészen a maga szavát hallatja és ha Munkáсыval való rokonsága, vagy pedig a nagy spanyol festő-forradalmárral, Goyával, képeiből kitetszik, ez a rokonság nem függést, hanem inkább emelkedést jelent már.

Rudnay Gyulában két lélek lakozik. A festő és a költő lelke. Egymással párhuzamban haladva, egymást kiegészítve, gazdagítva viszi előre őt a közös erőforrás e kettős kíváncsisága. A művész az őt körülvevő világ látott, átélt jelenségeit, midőn újjáformálja, új világot teremt a meglévő világ felfogott elemeiből, bűvös prizma boesájtja át a lelkéből kisugárzó képeket, álmok, sejtések, káprázatok szegődnek a szomorú lét keserű magvához, elmúlt emberek, korok, elsüllyedt világok támadnak fel új életre, olyan életre, mely gazdagabb, bujább, színebb, mint valaha bármilyen élet lehetett. Ez nem kosz-tum, korhűség, archaizálás, itt nincs szó stílusjátékról,

ez egy festő-költő megnyilatkozásának szükségszerű lehetősége, oly emberé, ki másnak látja a világot, mint társai a mesterségében és másnak, mint azok, akikhez szól. Azt lehetne mondani hasonló esetekben, hogy visszamenekül a multba. De ő nem azt teszi. Amit mi multnak érzünk a vásznain, régi erdélyi urak lakomáját, vagy egykori harcosok csatázását, betyárok bujdosását, az nem a multba való visszamenekülés, hanem a jelenvaló dolgok átélése. Átélése oly művésznek, ki ha megüt egy hangot, oly szélesen esendül ki minden ez érintés nyomán, hogy az átfogja a jelent, a multat, tulesordul az idő korlátain, mint ahogy az igazi költő világtükröző érzései elmoszák a dátumok, területek, emberfajták, kultúrák határcölöpeit. Rudnay különös és ritka tehetsége az, hogy multtá varázsolja a jelent és jelené a multat.

Költői látás jelentkezik munkáiban akkor is, mikor tárgyilagosan, az anyaghoz ragaszkodva jeleníti meg képeit. Például a Tavasz című képe, mely egy domboldalon elnyújtózó asszonyi alakot ábrázol, a háttérnek a figurával való kapcsolata, az ég távoli mélységeket sejtető kéksége, az asszony ruhájának redővetése, a kék szoknya fodrozása, az egymásra vetett kibukkanó lábak formaszépsége önkéntelenül valami forró tavaszi költemény parfümjét, rég elhangzott muzsika foszlányait sodorják a szemlélő elé.

Amellett Rudnay eszközei egyszerűek. Kerüli a formák halmozását, a színek zsufoltságát. Legtöbb képét egyetlen alaphangra — meleg barna tónusra — építi fel, melybe mélyen beleágyazza a kövér piros vagy kék színeket, néhol ezüstös fehér folt villan fel, mely keresztül-fut az alapszíneken, belehasít a mozgó, cselekvő figurák tömegébe. Képei nem tolatkodnak élenkségükkel a tekintet elé, sőt zárkózó szerénységgel elhárítják a harsogás, szembetűnés lehetőségeit.

Rudnay ezuttal egész sereg új rajzát is bemutatta. Legtöbbje egyetlen barna tónusban tartott tájkép. E tónusból gazdag áramlással bontakozik ki a lágy átmenetek végtelen sokasága, számtalan forma változata. Kisebb vázlatok, papírra vetett piktorai ötletek is helyet foglalnak e sorozatban. Némelyik vázlata oly eleven, hogy magát a hatalmas életet, az élet hullámverését érezzük a vonalak lüktetésében.

BÁLINT ALADAR

LEVÉLFEJ-PÁLYÁZAT

Olvasóink még élénken emlékezhetnek a Fuchs David cég levélfej- és számlapályázatára, amelyen igen szép számú és jó minőségű munkával vettek részt rajzolóink és mesterszedőink. Az előbbieket — a rajzolókat — munkái tulsúlyban voltak, amit leginkább annak kell tulajdonítani, hogy mesterszedőink jórésze céltalannak vélte a pályázaton való részvételt, mert az a tény, hogy rajzmunkáknak teret engedett a kiíró cég, már elegendő volt annak a feltételezésére, hogy ez a pályázat ezuttal a rajzoknak fog előnyt nyújtani. Így is volt: a levélfej-pályázat három díját rajzolt munka vitte el.

A Goldstein cég pályázatának feltételei kizárták a raj-

zolt munkát s így nagy érdeklődéssel vártuk az eredményt: milyen minőségű szedések kerülnek elő a pályázat során.

A pályamunkák előttünk fekszenek. Nem sok töprengésbe kerül, hogy kimondjuk a véleményünket: az eredmény mennyiségileg elég szép, minőség dolgában azonban nem elégt ki minket. Jobbat vártunk.

Szedéspályázatról lévén szó, az eredmény mégis jobb, mint a tavalyi Vértess-féle hirdetéspályázaté, amelyen szintén esakis szedéssel lehetett pályázni. A haladás szembetűnő, de ez nem zárja ki annak a megállapítását, hogy a mostani pályázaton résztvevők nagyrészenek munkája abból az okból sikerült kevésbé, mert minden-

Goldstein József Könyvnyomdája

Jelleg Budapest, IV. Magyar-utca 52. jelleg

Budapest, 19.

Jelleg: Pincemester

GOLDSTEIN JÓZSEF
KÖNYVNYOMDÁJA

BUDAPEST, IV. MAGYAR-UTCA

52

TELEFON: 39-99

Jelleg: Magyarország II.

képen és sokszor feleslegesen alkalmaztak hajlított sorokat.

Az a tény, hogy lapunk mellékletein eddig igen sűrűn szerepelt a sorhajlítás, sokakat megtévesztett. Számtalanszor írtuk, hogy a hajlított sorok divatja nem zárhatja ki az egyenes sorok alkalmazását az akszidenciában s hogy a hajlítást is csak a maga helyén, indokoltan használjuk. A sorhajlítás helyes módját persze nem lehet egyenes sorból álló szedéspéldákkal illusztrálni s az ebből az okból bemutatott hajlított soru példák nagy száma többekben keltette azt a felfogást, hogy most csak a hajlított sor a divat s eme felfogásuknak ennél a pályázatnál több olyan extrém megoldással adták tanujelét, amelyet nem tudunk helyeselni. A sorhajlításnak megvan a maga szépsége és indokoltan használva csak munkánk előnyére válik, de szertelenségtől óvakodnunk kell.

*

A Goldstein József nyomdacég pályázatára 21 jelleg alatt 29-féle megoldásban összesen 48 pályamunka érkezett be. Ezeket a munkákat a pályázatot kiíró cég által felkért bírálóbizottság november 15-én elbíráltta és a pályázatot eldöntötte.

Az egyes munkákra tett megjegyzéseket az alábbiakban foglaljuk össze:

„ANONYM“ I., II., III. A szövegmegoldás mind a három pályamunkánál azonos, de míg az I. munkánál a levélpapír margóján keretdísz fut végig, addig a II. és III. jelzésű munkákon a szöveg alá alanyomatot alkalmazott a pályázó. Az I. munka a jobbik és tetszetősebb, noha hatása még jobb lett volna, ha a pályázó a fejszedést $1\frac{1}{2}$ —2 ciceróval lejjebb állítja a kerettől, hogy jobban érvényesülhessen. A II. és III. munka alapnyomatának rajzbeli megoldása nem szerencsés. A nyomás alig bírálható el, a nyomatok friss állapotban kerültek expedíálásra s így bizony elmaszatolódtak.

„ASSIR I. és II.“ Az elrendezés elég jó, tökéletesebb és egységesebb lett volna, ha a vignetta mellett alkalmazott tompafinom kifutókat elhagyva, a hajlított fősorok vignetta felőli végeit a záróléniáig leszorítják, úgy hogy a Goldstein szó eleje és a könyvnyomda szó vége a középpútt kimagasló vignetta ellensúlyozásaként kissé felfelé lendült volna. Nyomás és színezés gondos munka.

„BANKRON I., II., III.“ Háromféle szedésbeli megoldás, mind a három gyenge alkotás. A felhasznált kövér betűk (3 és 4 cicerós blokk és köírás) nagyon robusztus képet adnak a levélfejnnek, amelynek különösen nyomda levélpapírjánál — mégis csak izlésesebb formában és színezésben kell a sajtót elhagynia.

„GYÖZZÖN A JOBB!“ Kellemes összehatású munka, igen precíz kivitelben; nagyszerű nyomása és izléses, kifogástalan színezése jó munkaerőre vallanak.

„HALADÓK“. Sok a feleslegesen hajlított sor, amelyeknek egymáshoz állítása szertelenségre vall. Sokkal jobb hatást lehetett volna elérni úgy, hogy a fősorok kívüli sorokat az előbbivel párhuzamosan állítják be. Helytelen a monogram négycicerós J betűje mellé a fontosabb G és B betűket tulkiésiny (tercia) betűkből szedni. Az emblémák elhelyezése nem szerencsés. A színezés rossz, hatástalan, a nyomás tiszta.

„JUSTITIA“. Szelid szedésbeli kivitel egy érdekesen beállított hajlított sorral. A pályamunka a maga egészében gondos szedésre és nyomásra vall.

„KEZDŐ“. A fősor alatti alapnyomatra állított nyomdászjelvények tulkiésinyek. Az alapnyomat intenzív feltöltés nagyobb emblémákat is kibírt volna. Nyomása — a két emblémát kivéve — elég jó.

„KISÉRLET“. Sorok elrendezése ötletes és jó, az ezek alá alkalmazott, ráésszerűen kiképzett alapnyomat azonban nyugtalanító hatást gyakorol a szemlélőre, ami talán kevésbé lett volna érezhető, ha a szöveget vastag, erőteljes betűfajból szedik és az alapnyomatot még halaványabb színnel nyomják.

„LABOR“—„OMNIA“—„VINCIT“. Három különböző, de minden külső jel szerint egy kézről származó munka. A pályázó minden igyekezetével törekedett az ujszerű megoldásra s ha tökéletesebbet nem is tudott produkálni, tanujelét adta annak, hogy a tanulás és fejlődés iránt fogékony s izlésének csiszolódásával jobb eredményeket is fog felmutatni. A „Labor“ jellegű munkánál a két egyszerűen ívelt sor alatt elhelyezett zárólécnek a vignettával való összekapcsolása nagyon kezdetleges megoldás és rosszul hat. — Az „Omnia“ jelzésű munkánál a fősor elvált életet él az egyéb soroktól s indokolatlan a sarkok felé húzódó vastag bajuszspicek alkalmazása. — A „Vincit“ jelzésű munkánál a két vastag vonal tulerős a meg lehetős vékony betűkhöz s furesán hat az is, hogy a félkörbe szedett „telefonszám“ szó a számot bezárja s így a sorok rendje szerint elsősorban a számot olvassuk s csak azután a „telefonszám“ szót. A nyomás kifogástalan, a színezés köznap.

„LEONARDO I.“ Két hullámos sor s közöttük léniákba foglalt ugyancsak vonalakból szedett festékes henger. A kompozíció nagyon laza szerkezetű. Nyomás és színezés elég jó.

„LEONARDO II.“ Az alapnyomatként alkalmazott szalag formája nem rossz, de kivitelezéletes. Ilyen foltrajzu szalagnak mindenütt egyforma a szélessége, a pályamunkán ezt figyelmen kívül hagyta a készítő. Ugyanilyen felületet a soroknak a szalagra nyomása is; más a szalag hajlása, más a soroké. A helynév sora más elhelyezést kíván; így kívüli esik a fősorveg elrendezésén s külön életet él a papíron. Nyomás és színezés elég jó.

„MAGYARORSZÁG“ I. Egyszerű sorszedés, egyszerű díszítés, amelynek azonban az a hibája, hogy tulerős feltöltéssel uralja az egész kompozíciót. Sokkal jobb összehatást lehetett volna elérni a zöld szín tompításával. A sorszedésre még az a megjegyzés, hogy akszidensszedésknél a betűközök egyengetése elkerülhetetlen; a levélfejnél a helynév sorában a DA és YA közötti nagy hézag bántóan hat. Nyomás jó.

„MAGYARORSZÁG“ II. Erre a munkára ugyanazok a megjegyzések állanak, mint az előbbire; e levélfejnél azonban még fokozottabb a friz-szerű sordisz és vignetta durva hatása. Ennél a munkánál különben a két fősor vibráló hatása vált ki kellemetlen benyomást. A betűk belső közeli, nemkülönböztetve a betűk és sorok közötti beosztás annyira egymértékű, hogy a folthatás nyugtalanító válik. A nyomás tiszta.

„MAGYARORSZÁG“ III. A mai szedéstechnikában megszokott megoldás, amelynél az utca- és telefon-sorok gyenge volta kifogásolható. Ugyanis a fősor felett elhelyezett vignetta rajza sokkal tömörebben emelkedik ki a levélfej középső foltjából; ezt el lehetett volna kerülni a fentemlített sorok erősebb képű betűkből való szedésével. A színezés és a nyomás jó.

„MERCEDES“. Egyszerű, köznapi megoldás, kár, hogy a szedéshez nagyon stílustalan betűt használt a pályázó. Nyomás és színezés — sötét lila és arany — jó hatású.

„NOIR“. A sok lénia nyugtalan képet ad a munkának. Léniai közé szorított sorokhoz csak tömör képű (blokk) betűket lehet sikerrel használni. A félkövér antikva szabadabb megoldást kíván.

„NULLA DIES SINE LINEA“. Egyféle szedésmegoldás négyféle színösszetételű nyomásban. Ez a munka az egyedüli sarokfejmegoldás a pályamunkák között. Két ívelt sora alatt egyszerű sorosortosítás s az egésznek két élénk színnel nyomott műtyürke a díszítése. Igen jó összehatású megoldás, kiválóan precíz és izléeses kivitelben.

„PINCEMESTER“. Kétféle szedésmegoldás, négyféle színezésben. Az egyszerű vonalátnyomatos megoldás a jobbik. A kezdőbetűk ugyan valamivel kisebbek lehettek volna, miáltal a fősor a szalag közepére esett volna. A „telefon“ szó ilyen elhelyezése nem rossz, de gondolni kellett volna a számról is. A másik megoldásnál a szöveg-elrendezés, illetve a középső főfolt kiképzése gyenge. A monogramként alkalmazott G. J. betűket gyenge keret foglalja össze. Színezésük jó, a leggyengébb a fekete és szürke, az levélfejeknek is tulkomor színösszetétel, viszont a narancssárga szöveg alá nyomott szürke tónus gyengébb lehetett volna; a nyomás egyébként igen jó gépmesterre vall.

„PRÓBA“. Rajz vagy kiszedésre szánt vázlat s mint ilyen a pályázati feltételeknek nem felel meg.

„SIMPLEX 100“. Különös érdekessége a munkának, hogy a hullámos sorok alá alkalmazott körzethől összedetett alapnyomat — törésekkel bár — követi a sorokat. A sorok hajlítása nem szép és felesleges; bizonyára jobb hatású munkát produkált volna a szedő, ha a hajlítást teljesen mellőzi és az egyenes sorok alá, ugyanazt a körzethet, egyenesen szedve, nyomattatja. Színezés és nyomás jó.

„TAPASZTALATKERESÉS“. A megszokott szedésformának az alapnyomat ad némi érdekességet, anélkül, hogy ezzel a munkának előnyére válna. Sőt, az összehatást határozottan rontja, hogy míg az alapnyomat felső fele szépen követi a fősort, addig alsó része üres. A cég-név kezdőbetűinek az alapnyomat négy sarkában való szétszórása nem szerencsés ötlet, inkább megfelelt volna a betűk helyett egy-egy csillag. Színezés és nyomás tiszta.

„TÖREKVES“. Egyszerű kompozíció, melynek főhibája, hogy az egyenesen szedett név-sor és az ívelt „könyvnyomda“ szó sora közötti ürt az alkalmazott apró emblém nem tölti ki teljesebben s ezért széttagoltnak látszik. Nyomása jó.

*

A bírálóbizottság ez alapon az I. díjra a „Justitia“ jellegű, a II. díjra a „Nulla dies sine linea“ jellegű munkák szedőjét: Spitz Adolft és nyomóját Hofbauer Antal tartotta érdemesnek; a III. díjjal pedig a „Magyarország III.“ jellegű munka készítőjét: Brezniczky Józsefet tüntette ki.

Az I. és II. díjjal jutalmazott munkákat eredeti kivitelben, külön mellékletben mutatjuk be, míg a III. díjat nyert és három más jobb pályamunkát pedig einkogratívai reprodukcióban közöljük a 166. és 167. oldalon.

K Ö N Y V M Ű V É S Z E T

KOR művészeti demokráciájáról vallott elveket megvalósítva a művészi könyv a tizenkilencedik század vége felé kezdett az emberiség közös kincsévé lenni. Illusztrált, díszes, szépen kötött könyvekben sohasem volt hiány, mióta csak a nyomtatóműhelyek megvannak, sőt még kevésbé azelőtt, mikor a klastromok írószobáiban esetel, nádtollal, miniummal és arannyal készültek. De ezek a könyvek csak megelégedett, boldog könyvbarátok ünnepe kedvtelése voltak, fehér hollók a gazdagság országából. Ki ne látott volna, ha egybeült nem, valamely muzeumban, gazdagon díszített könyveket, melyek Velence, Milano, Firenze nyomtatóműhelyeiből kerültek ki, talán éppen a legnagyobb könyvművésznek, Aldus Manutiusnak műhelyéből? Mint szép és büszke épületek tornyosodnak lapjaikon a díszítmények: a karesu oszlopok a lapok szélein, fent az ékes oromzattal, lent a bázissal, telve ama karatidák és hermák sokaságával, melyek közt buján pompáznak a renaissance dus virágai, repkényei. Egy örökvidám világ elsuhan istenei hagyták e lombok árnyékában reszkető, meztelen kis gyermekeiket: az édes puttokat. Biztos kézzel és mégis az esetnek apró, pepecselő munkájával dolgoztak ezeken a kis mesteremberek, olykor szinte agyonrahalmozva a könyvnek címlapját díszítményeikkel. A tudomány, az irodalom, a művészet körébe tartozó könyvek szinte az unalomig ismétlik olaszoknál, németeknél, franciáknál és németalföldieknek ezt a gazdag renaissance és barokk díszítménytárat, mely hol a paloták oromfalairól, hol a szin-

házak kulisszái körül, hol a gobelinek csodás síkornamen-selből veszi kölcsön díszítőelemeit. A tizenharmadik századi könyvművész sem fukarkodott a gazdagság ajándékaival, mikor a főúri könyvgyűjtőknek asztalára letette a rézmetszetű képekkel díszített s marokkói bőrbe kötött könyvet. Hol a háborus diadalmak trofeái büszkélkednek e könyveken, drapériák és fegyverek közt, hol ama esőndes, érzélgős korhangulat jut kifejezésre, mely a Rousseau-Herder-Klopstock-Gessner-féle romantizmusnak édesgyermekként telerakja a könyvlap oldalait rézbe-metszett portrékkal, füzékekkel, tájképekkel, uszó haty-tyukkal, balletok és tűzijátékok csodáival. Minden század megtalálja a maga szépségvirágait s minden nemzet könyvnyomtatóműhelyeiben ott vannak azok a rézmetszők, akik e csodálatos virágokat egy láthatatlan bőség-szaruból elővarázsolják.

De egy kor sem fértőzött könyveivel oly közel az egész emberiség szívéhez, érdeklődéséhez, sohasem vált a könyvművészet oly természetes életfeltétellé, mint a tizenkilencedik században. E kornak nincs uralkodó stílusa, de ebből egy nagy áldás fakad a könyvművészetre: a század vége felé erős művészi érzésű emberek szabadon áttették előző korok szép könyveiből azt, amit megvalósíthatónak vélnek. S legszívesebben a középkori könyvekhez nyulnak vissza. Mert ezeken mutatkozik leginkább a könyvnek az a tökéletes egysége, melyben nyomtatás és díszítés, szín és forma, lapsík és annak minden aprólékos részlete egyetlen lezárt egésszé olvadtak össze. Morris és az ő társai, akik Angliában a könyvrenaissancnak szóval és tettel oly lelkes hirdetői voltak, egyetlen iparművészeti ágban sem voltak olyan mély hatással korukra, mint a könyv szépségéről vallott

tanításokkal. És a könyvművészet fejlődése abban a pillanatban indul meg, melyben a művészi egységre való felfogások értékét felismerik. A Kelmscott-Press könyvei ma pompázatos bibliofil-műrekek gyanánt hatnak a szemlélőre, de elvitathatatlan nagy érdemük, hogy példát adtak arra, miként kell a betűvetés szépségével, természetesen diszkrét eszközökkel és a legnagyobb összhang megteremtésével a könyv szépségét tetőpontjára emelni. Ashbee és Gordon Craig, akik a modern könyv fejlődésére éppen úgy hatottak, mint Walter Crane és Morris, csak tökéletesítették a könyvet az egyszerűség irányában. S mikor a könyvkötésben Gleason White bevezeti a gépi uton előállítható vászonkötések pompás, színes példányait, azokat a mohazöld, pasztell-vörös és rózsaszín vásznakot, melyek az angol könyvnek annyi festőiséget adnak, a művészies tömegeiknek legvonzóbb típusait teremtették meg.

A modern könyv fejlődése innen kezdve egyenes vonalban halad a múlt század utolsó s a jelennek első két évtizedében az egyszerűség, az olesóság és az izlésesség vonalán. Lassanként a tipográfiai szépség válik urrá a könyvön s háttérbe szorul mindaz, amit illusztrációnak lehet nevezni. A diszitőelem jóformán a kezdőbetűkre s néhány vignettára szorítkozik, legfőképpen azonban a betűvetés hat, a betűk vágása, ritmikus folyása, az oldalnak folthatása és a két szemközti levő oldalnak összeilleszkedése. Az irásszépség középkorias szerelméből a nyomott betűtípus folyamatosságának esőndes csodálata született meg. Az archaizáló, régies könyvek lassanként a könyvatatörők számára készülő ritka és drága művek sajátos jellegzetességei lesznek, míg a tömegesen készülő könyv friss modernséget lehel. S mialatt a franciák könyvművészeti téren is elfoglalt utánpótló a régieknek, addig a németeknél egyre-másra támadnak a század vége felé művészek, akik a naturalizmuson és szecessziós művészen át elvezetik a könyvet mai állomásához: a technikai egyszerűséghez.

A nyolcvanas és kilenvenes évek még itt is inkább az ilusztrált művészetnek kedveztek. Grafikus-művészek írják fel a könyvre művészi ötleteiket, egy Klinger, Th. Th. Heine, Sattler, Lechter s annyi más igyekszik a könyvnek egységét az ugynevezett „Buchschmuck“ azonos stíliu motívumváltozataival megteremteni. Hol empire- és bie-

dermeier-derü, hol vaskos müncheni éle, hol ó-német kalendáriumok ódon szelleme lengi át a könyveket. Azután finom és gyöngéd könyvlikusok, mint Vogeler, Walser, Pretorius és mások juttatják kifejezésre a könyv fedelén, lapjain halk visszhangját annak a poézisnek, melyet egy-egy költő szonettjei, vigjátéka, regéi ébresztettek bennük. Mintha mindnek Sonoff volna az ideáljuk, az orosz biedermeiernek, az elfinomult Anyegin-ábrándoknak édesszavu rajzolója, aki valóságos futamokat ad tőle hegyével az orosz előidőkből. De ha már a modern könyv uttörőinél tartunk, nem szabad elfeledkezni a dán Frederik Henriksonról és a belga Felicien Ropsról sem, akik nemcsak a maguk hazájában, de azon túl is mélyen hatottak a könyv művészi megtermékenyítésére.

S ily előzmények után jöttek azok a tiszta konstruktív szellemek, akik a könyvet a mérnök-esztétikai törekvésüknek egyik területéül fogván fel, száműzték belőle minden ornamentikát és csupán az anyag, a festék, a nyomtatott lap művészetének egységéül tekintették. Behrens és a német könyv-technikusok szinte puritán disztelenségre törekcsenek és az írásnak ritmikus tagozásában látják a könyvlap csaknem egyedüli szépségét. Klingspor, Eckmann, Behrens ezért tiszta és kifejező betűtípusokat teremtenek meg, elsősorban szép és nyugodt antikvákat, amelyek tudjanak kecsesek és könnyedek lenni, ha kell és szélesen monumentálisak, ha a szöveg úgy kívánja. A könyv szépségében valeurhatásoknak, tömegelosztásnak s más ily raffinált nyomdatechnikai megoldásoknak kell közrejátszaniok, minden melódia kíséret nélkül és tisztán a maga erejével, a betűk nagyon gondos elosztásával, minden résznék pontos összehangolásával kell hatni az oldalakra.

A fejlődés a könyvművészetet a hajdani mecénásoknak buja szépségeiből az egyéni művészet amatőrhatásain át a tömegtermelés átlagkultúrájához vezette. A könyvnek volt hőskora és voltak ünneplőruhás évszázadai is, most hétköznapijai éli, munkás-, sőt gyármunkás korszakát. De megtisztultan a salakoktól, nemes egyszerűségében is történelmi hivatást tölt be: milliók életébe viszi bele megjelenésének puszta tényével a szépséget és a szegény ember legolcsóbb, legnemesebb műtárgyává válik.

NÁDAI PÁL

A PAPIROSMALOM

AZ ANNYIRA keresett, ezekben az időkben annyira nélkülözött papiros, amely manap hatalmas gyárak nagyüzemében készül, még csak nem is oly régen szerény, apró, vízajtotta malmokban készült. A papiros őstörténete, mint minden kulturális alapszükségleté, a homályba vész. Az kétségtelen, hogy a kínaiak már 123-ban Kr. e. ismerték a gyapottból, papireperfa (Broussonetia papyri fera), hánésából, szalmából, bambuszából és szilfából előállított papirost. Kr. u. 580-ban már a tatárok kezén is találtak papirost, tőlük 650-ben átvették az arabok. Mekka, Medina és Damaskus arabjaitól vették át a VIII. században az egyiptomiak, akik az állati bőrből és a papiros-sás (Cyperus papyrus) bélszövetéből készült írólemezeket már sokkal előbb használták.

A rongypapirost állítólag már a kínaiak is ismerték, de első kétségtelen nyomukat Wiesner bécsi tanár találta meg az egyiptomi El Fayumban. Európába a keresztes háborúk során került a papiros és ekkor terjedt el készítésének ismerete is. Régi oklevelek és följegyzések Fran-

ciaországban 1250-ben, Olaszországban 1275-ben, Németországban 1312-ben (Kaufbeuren 1312, Nürnberg 1319, Au bei München 1347), Angliában 1320-ban, Ausztriában (Leesdorf) 1356-ban, Svájcban (Basel) 1380-ban emlékeznek meg az első papiroskészítőkről.

A legrégebbi papirosalmok, amelyekről egykoru följegyzések megemlékeznek, a franciaországi Troyenben (1350), Nürnbergben (1390), az angliai Stevenageban (1460) és Dartfordban (1558) állottak. Hogy azonban a papirosmalom Németországban már a XVII. század derekán magas fejlettséget ért el, az kitűnik Bückler G. A. művéből, amely Nürnbergben jelent meg 1673-ban folio alakban a következő hosszú címmel: „Theatrum machinarum novum d. i. neuvermehrter Schauptplatz der mechanischen Künsten, handelt von allerhand Wasser-, Wind-, Ross-, Gewicht- und Hand-Mühlen, wie dieselbige zu dem Fruchtmahlen, Papyr-, Pulver-, Stampf-, Segen-, Bohren-, Walcken-, Mangel- und dergleichen anzuordnen. Beneben nützl. Wasser-Künsten als da seynd Schöpff-Pompen-, Druck-, Feuer-Sprützen und Bronnen-Wercken, damit das Wasser hoch zu heben, zu leiten und fortzuführen. Mit 154 Kupfertafeln.

Anyaga szerint a kínaiak papirosa fák beléből, rizs-

szalmából és bambusznádból, a japánoké — akik Kr. u. 610-ben vették át fajrokonaktól a papírgyártást — a papíreperfa fiatal hajtásainak háncaiból készült. Az el-fayumi papiros len és gyapot keveréke, tehát már rongy-papír. A rongy maradt a papiros nyersanyaga a XVIII. századig. Az egyre növekedő papírszükségletet a rongy azonban már abban az időben is alig tudta kielégíteni és

A PÉCSI PAPÍRMALOM A TETTYE PATAK PARTJÁN

ekkor felmerült már olyan terv is, mely a rongyszedést állami, illetve községi felügyelet alá kívánta helyezni és azt javasolta, hogy tűzgyújtáshoz rongy helyett taplót használjanak. Ez a nyersanyaghiány indította Schäffer Jakab Keresztély regensburgi superintendens a rongyot pótló papirosnyersanyagok tanulmányozására. 1765–1771 között jelent meg beszámoló műve, amelyet 1772-ben már a második kiadás követett 81 saját készítésű mintamelléklettel. Ez a kiadás megvan a budapesti műegyetem könyvtárában is és címe: „Johann Christian Schäffers, Doctors der Gottesgelehrtheit und Weltweisheit, Ev. Predigers zu Regensburg etc. sämtliche Papierversuche.“

Ő abból indult ki, hogy minden szálas anyag alkalmas a papírgyártásra és ezért a nyárfa és gyapjas (Eriophorum) pelyhéből, majd a fenyő, bükk, fűz, eper, zuzmók, szalma és kukorica fájából, leveléből, háncaiból, illetve magszóréből készített — kis mennyiségű rongy hozzáadásával — papirosmintákat. Schäffer az így előállított papirost főleg esomagolópapírnak szánta, míg a rongypapirost írói és nyomdai célokra hagyta meg. Később az espartófűvet (Stipa tenacissima) is kezdték papírkészítésre használni.

Az újabb kor papirosának főanyaga a növényi cellulóze; a silányabb minőségű, pl. enyvezetlen újságpapiros kizárólag közszerűlt faanyagból való; az írópapiros főanyaga rongy és vegyileg előállított fa, szalma-cellulóze.

A cellulóze vagy lignóz (magyarul farost) a cukor elemeiből álló szénhidrát. Vegyi összetételét tekintve szénből, hidrogénből és oxigénből áll ($C_{12}H_{20}O_{10}$). Ezt a farostot a növényi sejtfalból vegyileg híg lúg, sósav, víz, alkohol és éter vonja ki (extrahálja).

A közszerűlt fa-anyagot a papírgyártáshoz 1846 óta használják általánosan, amikor Völter megszerkesztette a faközsűrűt.

Janus Planeus rimini-i főorvos írja Schäffernek, hogy Olaszországban a XVII. század óta kukoricalevelekből készítenek papirost, Schmeltam dán tábornok pedig arról értesíti, hogy Christiániában kenderkötélből is készítenek papirost.

A legrégebb magyar rongypapiros az, amelyre Gentilis pozsonyi bíboros Benedek erdélyi püspöknek írt 1309-ben levelet. Erről a levélről a „Honművész“ 1833. évi kötete

(62. és 166. old.) megjegyzi: „ha bár azt állítjuk is, hogy a Cardinalis Olaszországból, hol már régebben divatban voltak a papirosalmok, hozta magával“, ezenkívül is ismerték nálunk azon időben a papiroskészítést.

Régi följegyzésekből tudjuk, hogy Lőcsén 1542-ben élt egy „papyrmaeher“, tehát papiroskészítőnek özvegye. A legrégebb magyar papirosmalom, amelyről tudunk, Brassóban állott 1546-ban.

1613-ban Spielenber János löcei orvos állított fel a székesmegyei Tepléken papirosmalom, 1648-ban már I. Rákóczi Györgynek saját papirosmalma volt; papirosának víznyomata a Rákócziak félkerékéből kiemelkedő sasos címere.

1669-ben Zborón épült papirosmalom, amelyet a „papiros-esináló“ árendában bírt. Volt ebben a malomban matériatörő és két hosszú temérdek fában nyole kölyű, amely az anyagot zúzta. A papirosmalomhoz tartozott a sajtós-ház, ebben „kész matériához való kád, melyből a matériát táblákra szedik, papiros-sajtó és papiros-esináló munkás eleiben való tőke“. 1690-ben e „papiros-malom vizesatornái meglehetősek; vizes kereke egyik uj; a kölyűház kőből épült“. A papirost zsinóros rámaikon szárították, de egy 1697. évi jelentés szerint „ezen zsinórok többnyire hársból valók, igen alkalmatlanok papiros szárasztáshoz“. Ugyane jelentés megemlíti egy „őreg rézüstöt papirosenyvezéshez“.

A zborói papírmalom bérlője 1684-ben az Úr részére adott „írásra való papirost két bált, nyomtatni való papirost hat bált, udvarhoz pro 2.50 fl. kötésit adja, írnya (azaz írni) való papír kötésit pro 2 fl. Egy-egy kőncz essék per den. 10. Nyomtatni való papirosnak adja bálját pro fl. 12“.

Takáts Sándor kutatásaiból tudjuk, hogy 1687 körül Budán megkezdtek egy papirosmalom építését.

II. Rákóczi Ferenc a XVIII. század első éveiben a dunántúli Lékán építtetett papirosmalom. Legtöbb papirosmalomunk azonban Felsőmagyarországon állott. Széki Teleki Józsefné, Bethlen Kata írja Sorostélyről 1743 október 1-én rokonának, Teleki Lászlónak:

„A hévízi jószágomhoz építtettem egy papirosmalom, még augusztusban elkészülve. Kevés takaró papirost esináltak is rajta...; kedves öcsém uramnak van a felföldön sokkal ösmeretsége, ottan lévén pedig sok papirosalmok, felkérem szerezzem egy papirosesináló mestert.“

1750 körül Dobra környékén dolgozott egy papirosmalom; ugyanabban az évben pedig Klimó György pécsi püspök építtette meg a romjaiban még ma is álló pécsi papirosmalom a Tettye-patak partján. A malom 1820

PAPÍRMALOM HAYNSBURGBAN
ÉPÜLT 1713-BAN, 1913-BAN MEG ÜZEMBEN ÁLLOTT

körül Pécs város tulajdonába ment át, 1838-ban pedig Hüttner Keresztély vette meg. Alatta a malom évente 1000 mázsza rongyot dolgozott fel 4–5 ezer rizsma papirosra. Gróf Teleki Domokos is megemlíti a „Hazai utazásokban“

(1796), hogy a Tettye fensikről fakadó forrás „le jövet egy kis Patakot formál és a régi Épületeken állott egy nagy Pappiros Malmot hajt”.

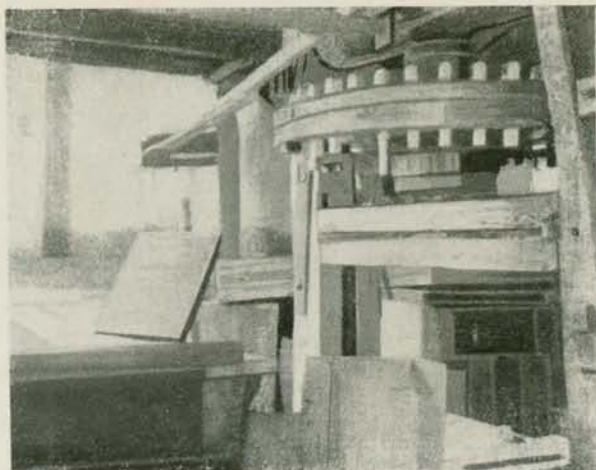
1792-ben Erdélyben Brassó és a környező városok papírszükségletét a Telekiek keresesorai és a fiskus-fogarasai malmai elégítik ki.

A XIX. század első felében országszerte sok malom ontja a papírost. Abaujmegyében Kassán és Szinnyén, Árvában 3, Baranyában 2, Barsban 3 és Borsodban 5—5, Bereg- és Biharban 1—1, Gömörben 12 malom dolgozik. Itt a dobsinai malom az ugyanott bányászott azbesztből, a rozsnyói pedig szalmából készített papírost. Liptóban, Máramarosban és Nógrádban 1—1, Pestmegyében a szentendrei, Nyitraiban 3, Pozsonymegyében 3 állott üzemben. Az utóbbiak közül a pilai papírmalomban 1845 körül 6 legény, 4 férfi- és 8 nőmunkás évente 2500 mázsa papírost készített, az ompitáli (borostyánkői?) malomban pedig csak keménypapíros készült szalmából. Sárosban 17, Somogyban 1, Szepesben 1, Temesben 1, Trenesében 12, Turócsban 2, Vasban és Veszprémben 2—2, Zemplénben 1, Zólyomban 5, Fiumében 1 papírmalom állott.

1786—1842 között Magyarországon 91 papírmalom állott üzemben, de akad közöttük nagyméretű papírgyár is. A gömörmezei Nagyszlabos gyárának angol gépei 100.000 pengő forintba kerültek; a pécsi malom „hollandiai módra” volt berendezve, a pápai hetenként 100 rizsmát állított elő, a flumei pedig angol részvényesek tulajdona volt.

A régi papírosmalmaink közül csak kettő maradt a legújabb időkig üzemben: a kisszebeni és a nadabulai (Rozsnyó mellett). A trianoni béke ezután nemesak ezektől, de a diósgyőri kivételével összes nagy papir-

gyárainktól (Hermanec, Péterfalva, Fiume) megfosztott. Európa legrégebbi papírosmalma kétségtelenül a haynsburgi. 1713-ban épült Haynsburg bei Zeitz-ban és három

A HAYNSBURGI PAPIRMALOM BELSEJE
ÉPÜLT 1713-BAN, 1913-BAN MÉG ÜZEMBEN ÁLLOTT

alulesapó vizkerék hajtja. Fennállásának kétszázadik évfordulóján a német papírgyárosok egyesülete megvette a müncheni „Deutsches Museum” számára. Mielőtt azonban odakerült volna, működésben bemutatták a lípesei nemzetközi grafikai kiállításon.

LAMBRECHT KALMAN

„KEEP SMILING”

Brooklyn, N. Y., 1921 november vége.

Annyit jelent e sorok fölő helyezett cím: „Mosolyogj!” Ezzel a felirattal találkozok az ember üzletekben, magánlakásban egyaránt, amit alig lehet elhinni azok után, amit az ember erről az idegen világról hall, mielőtt idejön. A rideg amerikai, a dollárt hajszoló bevándorló mosolyogjon tehát... De van is benne valami! Itt mindenki jókedvű, hangos, amit meg is lehet érteni, mert hiszen a háború okozta változott viszonyok dacára, itt nem tudják, mi volt a háború? Ezt különben elismeri mindenki, ha ez netán szóba kerül. Ezek azonban csak általános érdekű dolgok, holott én inkább a szűkebb szakmai világunknak szeretném csoportosítani tapasztalataimat, illetőleg elmondani, amit erre érdemesnek tartok.

Amerikai tapasztalatokról írni rövid négy hét után, merész vállalkozás. Lehet, hogy találóak észrevételeim, lehet, hogy felületesnek tűnhetnek fel, mégis vállalkozom rá, mert olyan dolgokat fogok elmondani, amik ha nem is általánosíthatók, mindenesetre mégis bizonyítékaik annak a specializálódásnak, amelyről odaát is beszélnek.

Mint egész fiatal „green”, persze a lehetetlenségek csimboraszójának tűnik fel magyar bevándorlók előtt, hogy nyomdában munkát vállaljak. Nekem pedig volt bátorságom hozzá, már az első napok után, hogy mint compositor munkát vállaljak. Miután itten — amint magyar kollégáim mondják — nem lehet várni arra, míg a munkaközvetítő a munkásigényléseket kielégíti, magától értetődő természetszerűség, hogy a munkaadók napilapokban hirdetnek, amikor valamilyen munkásra van szükségük, amelyek között az union-nyomdák feltüntetik hirdetésükben ilyen voltak. Hogy ez miért van így, egyelőre még nem tudom, tény, hogy egy ilyen hirdetésre én is jelentkeztem, másik 3 pályázóval együtt és szerény angol tudásommal előadva kívánságaimat, rögtön el is

kezdték dolgozni. Most már tudom, hogy ez csak úgy volt lehetséges, hogy valamieske angol nyelvtudást hoztam magammal, mert enélkül bizony nehéz dolog az, hogy valaki állást kapjon, de még nehezebb, hogy betűszedő-kondícióhoz jusson.

Lementem a bolthelyiségből a pincében lévő nyomdahelyiségbe, ahol egy Linotype és két Monotype szedőgépén kívül négy különböző típusú, önberakóval felszerelt, óránként több mint 2000 példányt nyomó gyorssajtót találtam néhány segédgépen kívül, míg főnököm egy kuckószerű helyet mutatott, azzal az utalással, hogy itt fogok dolgozni. Körülnéztem, hogy merre is vannak a betűszekrények, de nem igen láttam ilyeneket, hanem ezek helyett a mennyezetig érő, keskeny rezesekkel bíró állványokat láttam. Néhány percre magamra maradtam, amit felhasználtam arra, hogy a titokzatos rekeszek tartalmával megismerkedjem; néhány hajón beráfolást váró betűket találtam, amelyekről utólag kitudt, hogy ezek a Monotype segélyével állítottak elő, sőt kitudt az is, hogy e nyomdának másfajta betűje nincs is, de meg a rendelkezésre álló kizáróanyag is Monotype, úgy, hogy rendszeres kizárásról alig lehet beszélni. Tovább kutatva, azbesztlapokon sűrű nonpareille-szedésből álló táblázatokat találtam, amelyek mindvégig szedőgéppel állítottak elő, csupán a keretet, a benne elhelyezett léniaikat kombinálta bele a kéziszedő. Találtam aztán néhány, a nálunk használatos kis betűszekrényeknél is jóval kisebb szekrényt, amelyek beosztása az európaiktól teljesen eltérő, amelyekben el van helyezve a Monotype által öntött néhány címsor-betű. Találtam azonkívül nagymennyiségű különböző hajót, valamint néhány láda fastéget nonpareilletől 4 cecoróig különböző hosszúságban. Erről a kizáróanyagról különben már hallottunk zengeni.

Közben visszaérkezett főnököm és én megtudtam,

hogy micsoda munka vár rám. A cég kalkulációs táblázatokat ad ki, ami olyasmí, mint a nálunk is ismeretes önszámoló. Vagyis ha tudni akarom, hogy pl. heti 49 óra munkaidő mellett egy munkás 39¼ óra alatt 27.50 dollár heti fizetés mellett mennyit keresett, felültem a kalkulációs táblázatokat megfelelő oldalát s a keresett számot irón és papír használata nélkül megtalálom. Egyéb munkája a cégnek nincs is, ugyancsak saját kiadásában megjelenő, két különböző típusú napi tömbnaptáron kívül, s természetesen a cég saját reklámyomtatványai.

Az összes szedéseket szedőgéppel állítják elő, amiket én állítok össze, a szükségletnek megfelelően. Én helyezem el a megfelelő beosztást, címetek szedek oda, ahol arra szükség van s ennek megtörténte után elkészítem a korrektúra-levonatot. Ez így elmondva egész rendes, európai menetű munkának látszik, a valóságban azonban mégsem úgy van. Tudni kell ugyanis, hogy itt — legalább ebben az üzemben — semminemű, méretre vágott térsz vagy vonal egyáltalán nem áll rendelkezésre és nonpareillenél vastagabb úrpótló csupán fából található, úgy, hogy a napnak legnagyobb részét a villanyerőre járó fűrészek előtt töltöm el. Kellő van ugyanis, egy erősebb kaliberű az ólom és egy gyengébb a fa fűrészeléséhez. Ha most már egy formára való szedést összekalapáltam, folytatódik ez a munka a zárólemezén, amennyiben szedésemet magamnak kell zárni ugyancsak faanyaggal, amikor aztán nagy szerepe jut a fűrészeknek. Az így előállított munkákból legközelebb fogok egy kis kollektiót küldeni, amikor azután könnyebben meg is lehet érteni azokat a technikai nehézségeket, amelyeket én odahaza nem ismertem, de ha az ember ezeket már megszokta, természetesnek találja. Egy nyomdaüzem szedőberendezés nélkül!

Az összes előállított szedéseket a cég állva hagyja,

mert hiszen maga a munka nem változik, mert 2+2 mindig 4 marad, valamint ahogy a naptárral kombinált kamatszámítási táblázatokat szintén eltesszük jövőre. Ezek azok a szedések, amelyeket a rekeszekbe dugva találtam. Persze nálunk egy ilyen üzem alig volna életképes, mert hiszen hol lehetne azt a nagymennyiségű kalkulációs táblázatokat és naptárt elhelyezni, amelyet ez a kis üzem előállít. Maga az első kis mintakönyvecske több 100.000 példányban készült. A kalkulációs táblázatok különböző rendszerekben és különböző célnak megfelelően készülnek, amely számolási mintákat szerény heti fizetés mellett bevándorló „green”-ek készítik (akadt közöttük két magyar). Ugy értesültem különben is, hogy ez a cég előszeretettel foglalkoztat bevándorlókat, amit könnyen meg lehet érteni, ha tudjuk, hogy az ilyen cégek ezt csupán üzleti számításból csinálják, mert hiszen a bevándorló az első időben minden munkát vállal s ezt nagy buzgalommal is végzi, csak hogy minél tovább megmaradhasson. Olesó, sokat szállító munkacről kap tehát.

Egyelőre ennyit. Elfoglaltságom mellett — a napi munkán kívül 2½ órát fordítok naponta utazásra és hetenként háromszor 2 órát az esti iskolára, amelyről legközelebb fogok írni — most nem foglalkozhatom azzal a gondolattal, hogy hosszabb közlemény írásához fogjak, de azért előmunkákat folytatok — amennyire módomban van — a kereskedelmi nyomtatványok, valamint a napilapok és folyóiratok ismertetését tárgyaló közleményt illetően, hogy utóbbiakban különösen a hirdetések érdekelnek. Ismertetni fogom továbbá az itt élő magyar származású Pogány Willy grafikus és festőművész grafikai munkásságát, aki készséggel szíves volt kiállításba helyezni, hogy munkásságát megismerteti velem, s amit a közlemény érdekében szükségesnek tartok, rendelkezésemre bocsátja.

GONDOS IGNÁC

REGÉNY ÉS NOVELLA

Valaki azt kérdezte tőlem a multkor:

— Van-e olyan szabály, hogy a regényben szerelemnek is kell lenni?

— Nincs — feleltem — sőt tulajdonképpen... tulajdonképpen sem arra nincs szabály, hogy minek kell a regényben lenni, sem arra, hogy milyen legyen a regény.

A legtöbb, általánosan elismert irodalmi szabály még a klasszikus korból származik. Akkor készültek azok a remekművek, melyekből a szabályokat levonták. Nos, a klasszikus kor még nem ismerte a regényt. A regénynek az eposz volt az őse. Ennek helyébe lépett, de formáit nem örökölte. Hogy miért nem, ennek sok oka van. Homérosz korában az eposzt énekelték összegyűlt közönség előtt, a regényt — amikor már regényeket írtak, — egyenként olvasták az emberek. Az eposz közönségének, még a Homérosz korabeli naiv közönségnek is, erős érzése volt a formák szépsége iránt. A regény közönsége évszázadokon keresztül csak a tartalomra, az érdekes kalandokra volt kíváncsi, az előadás szépsége közömbös volt neki, sőt terhére is volt a verses forma, a költői előadás. A könyvnyomtatás feltalálása után, mikor az olvasás tudománya szélesebb körökben elterjedt, s a könyv aránylag olesó és hozzáférhető szórakozássá vált, egymásután írták át prózába mindazokat a történeteket, melyeket a középkoron át verses formájuk óvott meg a feledéstől.

A XVI. században divatozó kalandos regények s a XVII. század edeskedő pásztorregényei abban az egyben rendkívül hasonlítottak egymáshoz, hogy egyáltalán nem voltak megszerkesztve. A főhős azonosossága adott egyiknek-másiknak némi látszólagos egyezséget, de sokszor még ez a főhős is eltűnt a középpontból és hosszas epizódok, egész idegen emberek történetei szakították félbe a mese

folyamatosságát. Az ilyenfajta formátlan regényt tulajdonképpen a mai napig is virágzik, főként a nagy külföldi ujságok egyidőben nálunk is divatos tárcaregényeiben. A XIX. század folyamán megszületik a művésziesen megszerkesztett regény is, de a század legkiválóbb regényei, alapvető formái sajátágaikban annyira eltérők, hogy ezekből sem lehet általános érvényű szabályokat levonni.

Mivel soha senkisé próbálta megmondani, hogy mi a regénynek elképzelhető legteljesebb formája — mint ahogy ezt a drámáról vagy a lyrai költeményről, akár klasszikus, akár romantikus elméletek alapján, de meg lehet mondani — a regény formájának nincs is önálló fejlődése. Örökök hullámszik a lyra és a dráma között, néha megpróbál visszatérni ősehez, az eposzhoz, néha pedig kisiklik a tudomány, a politika, a szociológia irányába.

A XVIII. század végén és a XIX. század elején a lyrához járt közel a regény. A lyrai regényre Rousseau Uj Heloise-a és Goethe Werther-je adta a legnevezetesebb példát. Még ezeknél is nyiltabban lyrai volt az ugynevezett Ichroman, ahol a szerző egy álnevet biggyesztve magára, első személyben mondta el legbelsőbb élményeit. Közel járt ehhez az ugynevezett Entwicklungsroman, mely szintén alig leplezett formában magának az írónak fejlődését beszéltte el. Ennek klasszikus példája Goethe Wilhelm Meister-e s a XIX. század második felében Gottfried Keller Zöld Henrikje. A realista és naturalista regény a drámához járt közel, sokat és jellemzően beszéltetett és lehetőleg objektíven jellemzett alakjaival. Sokat átvett a dráma szerkezetéből is, például a hatások pontos előkészítését, a szimbolizmust és a regényen végighúzódo vezérmotívumokat. Végül az eposzhoz próbálta visszatéríteni a regényt nyugodt, lassu menetével, nagy jelentőségű tárgyával, Tolsztoj Leó, a Háború és béké-ben. A

naturalista korszaktól kezdve erősen érezhető a regénynek átsiklása a tudomány terére: a naturalisták valóságos tudósoknak tartották magukat.

Szociális tendenciája, u. n. irány-regények bőven akadtak a múlt század első felében is — G. Sand, V. Hugó, Eötvös József egyes művei; a legújabb időkben pedig a szerzők szociális felfogása mind nagyobb teret hódít a regény keretei közt. Romain Rolland és Henri Barbusse szinte fontosabbnak tartják a szociális, mint az irodalmi célt. És ez mind megfér a regény keretei közt, mert — keretek egyszerűen nincsenek. Akinek egy regény nem elég arra, hogy egyszerre tükröztesse benne az élet és társadalom végtelenül bonyolult képét, az a regény-ciklust teszi új és még szabadabb műfajjá, mint ahogy megtette Balzac, az ő nyomán Zola s azóta még sokan.

A novella sokkal tovább őrizte meg az egybegyűlt hallgatóságnak szóló, közvetlen elbeszélés jellegét. Boccaccio-nál és számtalan követőjénél mind mai napig az a keletes novellák fikciója, hogy társaságban, élő szóval beszélnek el több történetet egymás után. Az egyes novellának is igen gyakori formája, hogy az író elbeszélte valakivel s ilyen módon dramatizálja. A hallgató közönség lélektana ugyanaz marad, akár naiv népmesét, akár modern elbeszélést hallgat meg. Így aztán a novellában éppen úgy megmarad a világos, átlátható szerkezet szük-

ségessége, mint a népmesében. Mindenki tudja, hogy a népmese a maga három királyfiával, három táltsával, réz-, ezüst- és aranyhídjával az előre kiszámított szerkezetnek és drámai fokozásnak klasszikus mintája. Mind-ebből, ha kevésbé kötött formában is, de átmegy valami a novellába. A novellának, terjedelménél fogva, gyorsan kell az érdeklődést felkeltenie és gyorsan kell a bonyodalmat eseményt megoldania. Nem csaponghat messze, nem szöhet tulságosan nagy bonyodalmat, nem foglalkozhatik sok alakkal, nem töltheti az időt részletes leírásokkal, nem veszhet belé szubjektív áradozásokba. Leválik róla mindaz, ami egy összegyűlt hallgatóságot nem érdekelhet. És hiába olvassuk ma már a novellát éppen úgy, mint a regényt, egyedül, karosszékben ülve — ezek a tulajdonságok megmaradnak benne. Ezek a tulajdonságok pedig — a drámának, pontosabban szólva, a klasszikus drámának tulajdonságai. Egy kifejező, szimbolikus értékű mondatnak ugyanolyan súlya és értéke van a novellában, mint a drámában. Itt épp oly kevésbé lehet a szót fecse-relni és jelentéktelen dolgokra kitérni, mint ott.

Mindent összevéve, a regénynek nincs öröklött és hagyományos formája, tehát teljes szabadságot enged az írónak; a novellának van, s ez a forma megköti az írókat. Nincs tehát hibásabb felfogás, mint a novellát egyszerűen kis regénynek tekinteni. BENEDEK MARCELL

METTŐRI TEENDŐKRŐL

INTHA CSAK LÁTNAM a gunyos mosolyt idősebb, viharedzett mettőrszaktársaim ajkán, amikor a címet elolvassák. Ez a gunyos mosoly azt látszik mondani: „Nem is lehet jó az olyan mettőr, akinek szakközleményből kell megtanulni a mettőri teendőket.”

Hiszen igazuk is van némileg, mert mindazokat a tudnivalókat, amelyeket a mettőrnék munkálkodása folyamán el kell sajátítani és ugyszólván minden új mű tördelése alkalmával hozzá kell tanulni, csak az adott helyzethez való alkalmazkodni tudás, a gyakorlatban megedződött ügyesség állapítja meg.

Mindazonáltal nem értek teljesen egyet ezekkel a szaktársaimmal, akiknek életbölcsességük a „Wem Gott ein Amt gibt, dem gibt er auch Verstand“ (akinek az isten hivatalt ad, annak megfelelő ész is ad hozzá) német példabeszédnek dogmaszerű vallásában merül ki.

Mint fentebb is említettem, a gyakorlatban szerzett tapasztalatok hasznosítása a legfontosabb alapelve mindenütt mettőri teendőnek. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a már általánosan tudott teendőkről szóló ismereteket rendszerbe ne foglaljuk és ezzel használjunk ama feltörekvő ifjabb szaktársainknak, akik a mettőri teendőket félfüllel való hallásból és a dolgok mélyébe nem hatoló látásból ismerik ugyan, azonban ha a nyomdavezetőség részéről mettőri teendőkkel megbíznak, alapvető tudnivalók híján nem végezhetnek azonnal olyan kifogástalan munkát, mint azok a kollégák, akik elméletben is foglalkoztak a dologgal, azaz olvastak egyet-mást róla. Ezért tartom szükségesnek, hogy erről a témáról is essék néhány szó a magyar nyomdászati szakirodalomban.

Legyünk tisztában azzal, hogy a mai könyvmettőr már nem az, ami régebben volt: metteur en pages — oldalak összeállítója csupán, hanem annak a műnek, amit kezére bíztak — hogy zenei hasonlattal éljek — karmestere. Neki kell törekedni arra, hogy a mű úgy szedésben, mint szedésselrendezésben, nem kevésbé — amennyiben diszműről van szó, — könyvdisztitési modorban harmónikus egészet képezzen.

A könyvnyomtatóipar reneszánsza nemcsak az úgynevezett diszművek, hanem a napi könyvkiadói művek előállítására is nagy befolyással volt. A nagy könyvkiadó-vállalatok azon vetekednek, hogy kiadványaik nemcsak irodalmi tartalomban, hanem külső és belső esz, valamint tipográfiai szabatosság dolgában is elsőrangúak legyenek és a kor színvonalán álljanak. Már pedig első sorban a mettőrnék mulik, hogy a könyvkiadóknak ezek a jogos óhajai a gyakorlatba átvive megvalósíttassanak. Ez okból a modern mettőrnék folyton figyelemmel kell kísérni a könyvpiacra megjelenő újdonságokat és ami bennük jó és életrevaló, elsajátítani és hasznosítani.

A modern mettőrnék hozzá kell simulni a mai kor igényeihez, nem pedig élete végéig úgy dolgozni, amint azt tanoncéveiben megtanulta; feltétlenül önálló gondolkodás embernek kell lennie, aki az általa tördelendő mű mibenlétébe behatolva, annak tartalmához, szelleméhez, irányához mérten határozza meg a mű összképét és az egyes könyvrészeknek az egészhez való szerves, logikus viszonyát.

A mettőrnék mint egyénnek illetén jellemzése után áttérünk a teendőinek felsorolására.

A kézirat átadása alkalmával a nyomdavezetőség megmagyarázza ugyan a mettőrnék a szerző, illetve a megrendelő intencióit, ámde ez csak nagy körvonalakban történik. A részletek kidolgozása, kieszelése, megtervezése és megvalósítása a mettőr dolga.

A mettőrnék legelsőbb is pontosan át kell néznie a kéziratot, mert sokszor van benne olyan betű vagy jel, ami a nyomdában nincs. Ezt meg kell idejekorán rendeltetni. A kéziratot végig kell lapozni a címek osztályozására való tekintettel is. Melyik a főcím, melyik az alcím, melyik az alcímnek alárendelt cím? Végül még azért is át kell nézni a kéziratot, nem hiányzik-e belőle valamelyik lap, nem téves-e a lapszámozás.

A nyomdavezetőség a legtöbb esetben előírja a betűfajt és betűnagyságot, a szedésszélességet és magasságot, ritkítottan szedendő-e, avagy nem. Ámde előfordulnak esetek, amelyekben azt akarják, hogy valamely mű bizonyos terjedelmet érjen el, amikor is a mettőrnék ahhoz mérten kell szabni a betűnagyságot, a ritkítás mérvét, egyszóval a mű beosztását. Ha azt akarják, hogy a mű

minél többet adjon, akkor új címeznél Spitz-kolumnákat, esetleg szennycímet is lehet alkalmazni. Viszont ha azt akarják, hogy minél kevesebbet adjon, az egész művet össze kell huzni. Ugy a terjedős, mint a szűkös beosztású tördelést persze úgy kell végezni, hogy a tipográfiai szépség rovására ne legyen.

A különleges magyar ortográfiai viszonyok szükségessé teszik, hogy a metró megtudakolja, milyen ortográfiával óhajítja a szerző művét szedetni. Ha a nyomda tetszésére bízzák ezt az ügyet, a metró — esetleg a korrektorral való értekezés után — legjobban teszi, ha a nyomdában leginkább használt ortográfiát állapítja meg.

A metrónek fontos tudnivalói közé tartozik, melyik művet hogyan kezeljen. Másként állunk egy szótárral, címtárral vagy lexikális művel, másként egy szépirodalmi művel (verses kötet, novellakötet, regény, színmű), másként pedig egy tudományos művel, tankönyvvel, illusztrációs munkával, röpirattal, hivatalos közleményekkel (utasítások, szabályrendeletek, törvények, alapszabályok stb.) szemben. Minden műnek más-más a tartalma, a szelleme, az iránya és más-más műveltségű és értelmiségű olvasóközönségnek van szánva. Az egyik műben alkalmazhatunk iniciálákat, míg a másikban ugyanez neveltségessé válna. Némelyiknél helyén való az élő oldalfej, némelyiknél meg kómiakusan hat. Némelyik könyvben a szöveg szinte áhítózik egy kis könyvdisz (fejléc, záródísz, paginadízis) után, némelyikben ugyanez szemérmes és értelem nélkül való volna. Mindezeket a dolgokat, amennyiben a nyomdavezetőség erre nézve utasítást nem ad, helyes érzékkel a metrónek kell tudni megállapítani. Hogy ebben a tekintetben némi utmutatással szolgáljak, a következők figyelembevételét ajánlom.

Verses kötetekben, novellákban, egyéb, tisztán szépirodalmi tartalmu művekben igen helyénvaló a fejléc, az élő oldalfej, az iniciálé, a záródísz, a paginának a megszokottól eltérő elhelyezése. Mindezeket sehogyan sem használhatjuk komoly, tudományos művekben, hivatalos közleményekben és hasonlóknak. Olyan műben, amelyben több író írása van egybefoglalva, továbbá a könnyebb áttekinthetőséget kívánó művekben (szótár, lexikon, címtár stb.), az élő oldalfej helyénvaló, azonban helytelen volna egy írónak egységes művében. Általában az élő oldalfejek és széljegyzetek alkalmazását, minthogy tetemes munkatöbblettel jár, csakis akkor javasolom, ha a szerző, illetve megrendelő ilyent kíván, kivéve persze az említett, könnyebb áttekinthetőséget kívánó könyveket, amikor külön kívánság nélkül is meg kell tenni.

A kézirat átadásakor a metrónek meg szokták mondani, hogy kinek küldjön korrekturát és kinek az imprimaturja érvényes a nyomtathatásra. Ha több író írásából tevődik össze a mű, az egyes íróknak is szokás — természetesen csakis külön kívánságra — korrekturát küldeni. Ilyen esetben a metrónek teljes bizonyossággal meg kell tudni, hogy ki az, akinek utasításait a korrektúra dolgában mérvadóknak kell elfogadni, minthogy ilyen gyűjtőmunkában előfordul az is, hogy egyes írók, akik csak vendégjogon szerepelnek abban a műben, az egész mű szedésselrendezésétől és helyesírásától eltérő elrendezést és ortográfiát óhajtanak. Ilyen alkalommal a metrónek diplomatikusan kell eljárni, nehogy a vendégíró utasításait semmibeveve, összeütközésbe kerüljön a mű szerkesztő-írójával. Rendszerint ortográfiai dolgokban szoktak az ilyen differenciák felmerülni; ezeket, ha csak nem járnak számbavehető munkatöbblettel, mint egyéni kívánalmakat lehet teljesíteni. Ha azonban a vendégírónak korrekturabeli utasításai tetemes munkatöbblettel járnak, avagy átalakítászerű mérvet öltenének, akkor már a mű mérvadó szerkesztőjéhez kell fordulni.

A nyomdavezetőség a kézirat átadása alkalmával megjelöli a hozzávetőleges időt, amikor a műnek el kell készülni. A metrónek kell kiszámítani, hány segédmunka-

erőre van szüksége, hogy azt a művet a rendelkezésre boesított idő alatt elkészíthesse. Nagyobb terjedelmű műveknél leginkább arról van szó, hogy az egyes ívek milyen időközökben küldendők korrekturába. A metrónek ehhez mérten kell értekezni a nyomdavezetőséggel a szükséges munkaerők rendelkezésére boesítása dolgában, a korrektorral pedig a házi korrekturának idejekorán való elvégzése ügyében.

A metrónek intézkedni kell aziránt, hogy a melléje rendelt munkaerők számára elegendő szekrény, osztani való szedés, egyéb anyag (térző, ürpótló, lénia) álljon rendelkezésre. Mindezt ahhoz mérten kell kiszámítani, amilyen időközben a munka elkészültét óhajtják. A műben esetleg előforduló ábrák kiséit idejekorán kell leadni a gépterembe, hogy ott betűmagasságra kellőssé és amennyiben autotípiák, róluk idejekorán az egyengetés előkészítése céljából kivágások legyenek csinálhatók.

Az eddig mondottakban a metrónek csupán előkészítő teendőit vázoltam, a következőkben már a tulajdonképeni teendőire térek át. Elsősorban a melléje rendelt munkaerők foglalkoztatására, azaz a kéziratkiosztásra.

Ha a kézirat nincs meglapszámozva, ami néha előfordul, a metrónek kell azt meglapszámozni, az egyes kéziratlapok utolsó szavának és a következők első szavának gondos figyelembevételével. Lapszámzatlan kézirattal dolgozni egyáltalában nem lehet. Tárgymutatókhoz szóló és egyéb betűrendben összeállított, apró cédulákra írt kéziratot szintén meg kell számolni, mert ha egy esomó cédula véletlenül leesik a földre, vagy egyéb módon keveredik össze, a kéziratot könnyebben lehet újra összeállítani, ha meg van számozva.

A kéziratot lehetőleg teljes lapokban kell meghagyni, nehogy egyik-másik darabkája elkallódhasson. Ha azonban mégis beáll a szükségse annak, hogy széjjel kell vágni, kisedése után mindjárt össze kell ragasztani hátulról. A kéziratot mindig abban az arányban kell kiosztani a szedők között, amint azt a munka sürgössége és a rendelkezésre boesított munkaerők száma megszabja. Rendes körülmények között a metró körülbelül fél napi vagy egész napi teljesítményt kitevő kéziratot adjon melléje rendelt szedőinek, hogy neki elég ideje maradjon egyéb teendőinek elvégzésére.

Minthogy a kézirat kiosztása alkalmával elkerülhetetlen az ugynevezett „leszedni való”, a metró készítsen magának kéziratkiosztójegyzéket, még pedig a következő módon:

Kis	1—2 lap
Kohn	4—6 „
Weisz	7—9 „
Nagy	10—12 „
Takács	13—15 „ stb.

A kézirat átadása alkalmával a metrónek kötelessége a melléje rendelt szedőnek megmagyarázni a következőket: a betűfajt, a formátumszélességet, ritkítottan vagy ritkítatlanul szedendő-e, mennyivel huzandó be a bekezdés sor, partijának végén van-e kimenet, avagy le kell-e szednie valahol, a partiban előforduló aláhuzott részletek milyen betűfajból szedendők, a címek milyen módon (oldalt vagy középen) és milyen betűből szedendők, az ortográfiai és a szedést illető egyéb tudnivalókat (egyöntetű rövidítések, a rendestől eltérő behúzásmódok stb.). Minthogy a metró nem tudhatja előre, ki kapja a legközelebbi kéziratot, a fent közölt jegyzék igen előnyös lesz számára. Mert ha pl. Weisz jön és a „leszedni valót” keresi, a metrónek elegendő ránézni a jegyzékre, hogy azonnal megtudja, kinél van Weisznak leszedni valója. Az ilyen jegyzék feleslegessé teszi azt a rossz szokást, mely szerint a kéziratlapokra ráírják a szedő nevét, hogy azután, mikor a szerzőhöz küldik, újra kiradirozzák. Általában kerülendő a kéziratba való bármilyen írkálás,

GLOBUS

NYOMDAI
MŰINTÉZET

BUDAPEST,
VI, ARADI-UTCA 8
TELEFON: 23-45-98-70-92-70

Könyv.

plakát.

újság.

részvény, kötvény,
minden egyéb irodai és
reklamnyomtatvány
szép kivitelben készül
nagyszerűen felszerelt
könyvnyomdánkban,
könyvkötészetünkben,
litográfiánkban és
üzletikönyvgyárunkban
PAPIROS- és ÍRÓSZER-
üzletünk előnyös árért
szállít teljes amerikai
irodaberendezést,
írószert, papírost
és mindenféle
irodacikket

BUDAPEST,
A POSTABÉLYEG KELTE

T. C I M!

**TISZ-
TELETTEL
ÉRTESITJÜK, HOGY
KÉPVISELÖNK, KÖPPER
ADOLF UR, A LEGKÖZELEBBI
NAPOKBAN ODAÉRKEZIK, MIÉRT IS KÉRJÜK,
HOGY BECSÉS MEGRENDELÉSEIT
RÉSZÉRE FENTARTANI SZI-
VESKEDJÉK. KIVÁLÓ
TISZTELET-
TEL**

GLOBUS

NYOMDAI MÜINTÉZET R-T • BUDAPEST VI, ARADI-UTCA 8

BUCHDRUCKEREI
BUCHBINDEREI • LITHOGRAPHIE
RASTRIERANSTALT UND
GESCHÄFTSBÜCHER-
FABRIK

GIROKONTO
BEI DER BRITISCH-UNGARISCHEN
BANK A-G • POSTSPARKASSEN-
CHEQUE-KONTO NR.
15530

GLOBUS DRUCKEREI UND KUNSTANSTALT A.

BUDAPEST VI, ARADI-UTCA 8 • TELEPHON-NUMMERN: 23-45, 98-70, 92-

mert olvasás alkalmával megtévesztheti a korrektort, amennyiben a kéziratba utólag a mettőr vagy szedő által beírtakat, különösen ha számokról van szó, a szerző által írottaknak vélheti.

A jegyzeteket okvetlenül az után a sor után kell szedni, amelyhez szólnak, mert tördelés alkalmával nagyon bosszantó és fáradtságos azokat összekeresgélgni. A jegyzetektől különben alább a tördelésről szóló részben bővebben szövegek.

Ha a művet számolószedők szedik, úgy — azt hiszem, — teljesen felesleges hangoztatnom, hogy a kéziratkiosztások a mettőrnél a legfoglalatlanabb módon, pártatlan igazsággal kell törekedni arra, hogy a melléje rendelt számolószedőknek ne legyen okuk az elégedetlenkedésre. Ezt olyan elemi dolognak tartom, hogy ennek bővebb fejtegetésébe nem is bocsátkozom.

A rendelkezésre álló idő és munkaerők számának mérlegelésével arra kell törekedni a mettőrnél, hogy az egyes kéziratokat hozzáértő szedőknek adja. Idegennyelvű kéziratot, ha nyomtatott, gépirott vagy szépen írott, adhat olyan szedőknek is, akik kevésbé járatosak az illető nyelv szedésében, azonban rosszabbul írott, nehezen olvasható kéziratot lehetőleg olyan szedőknek kell adni, akiknek már nagyobb gyakorlatuk van az illető idegen nyelv szedésében. Nehezebb táblázatos szedést olyan szedőkkel kell végeztetni, akik precíz, rendes munkához vannak szokva; könnyebb táblázatokat lehet kevésbé járatosaknak adni, hadd legyen alkalmuk a gyakorlásra, a tanulásra. Épp így járjon el a mettőr a műben esetleg előforduló matematikai vagy vegyi képleteket ábrázoló szedéssel is. A nehéz képleteket az ebben a munkanemben járatosaknak, a könnyebbeket pedig az avatatlanabbaknak adja oda. Az imént mondottak természetesen nem vonatkozhatnak olyan személyekre, amelynek kebelében abban a nyomdában előforduló munkákhoz egyformán betanult szedők vannak.

Olyan műveknél, amelyeknek szedésével igen sok szedő van elfoglalva, szükségessé válik az egyes szedők szedéseinek egyforma hosszúságú hasábkba való összeállítása abból a célból, hogy a mettőrnél ne kelljen spárgával minden egyes hasábot külön méregetni, ha meg akarja tudni, hogy mennyit ad az összes szedés. Egyforma hosszúságú hasábkok esetén az egyes hasábkokon levő sorok mennyiségét megszorozza a hasábkok mennyiségével és megkapja az összes szedés sormennyiségét, ezt azután a mű oldalmagasságára fért sormennyiséggel osztja és így megtudja, hány oldalt ad a mű. A tördelés alkalmával is nagy hasznára van ez, mert aszerint tartatja a mű egyöntetű beosztását, amint az összes sormennyiség közelebb esik teljes, fél vagy negyedívről, illetve ahhoz a terjedelehez, amelyet a mű számára kisorsoztak. Nagyterjedelmű, kötetekre menő műveknél, ahol nem kell előre tudni, mennyit ad a szedés, a hasábkoknak egyforma hosszúságú való összeállítása nem okvetlenül szükséges, azonban tagadhatatlan, hogy a korrekturaküldéskor a rendes, gondos munkának benyomását keltik a nyomdászathoz konyító szerzőkben az egyforma hosszúságú hasábkok.

Vannak szerzők, akik a kéziratot a nyomda számára olyan gondosan készítik elő, hogy a mettőrnél ugyszólván semmi gondja nincsen. Azonban vannak — még pedig túlnyomórészt — olyanok, akik igen pongyola állapotban adják a kéziratot a nyomdába. Az ilyen pongyola felszerelésű kéziratokban a benne előforduló ábrákról a szövegben ugyan történik említés, ám az ábráknak hová vagy hogyan való elhelyezéséről, az ábráknak levonatban való beosztásáról szó sincsen. Ha a kéziratban az ábrák levonatai nincsenek a megfelelő helyre beragasztva, a mettőrnél kell a hasábkorrektúra küldéskor az összes klisékről levonatokat készíteni és a szerzőt felkérni, hogy az ábrákat megfelelő helyükre ossza be. Ha a kéziratban

az ábrák be vannak ragasztva, akkor is szükséges hasábkorrekturaküldéskor a hasáblevonatokon beragasztani az ábrákat, minthogy a tördelő rendszerint a korrektúra-hasábkok után tördel. Korrekturaküldéskor a hasáblevonatokat igen gondosan kell megszámozni a kézirat szerint, mert beláthatatlan következményei lehetnek a felírt hasábszámozásnak a tördelés alkalmával.

Ezen a helyen ki kell térnem a mettőrnél a korrektorhoz való működésbeli viszonyairól. Már előljáróban említettem, hogy az ortográfia ügyében, amennyiben azt a szerző a nyomda tetszésére bízta, a mettőr értekezzen a korrektorral, mivel annak is tudomással kell bírnia arról, hogy milyen ortográfia szerint olvassa azt a művet. Minthogy a mettőr értekezik a szerzővel, neki kell bejelenteni a korrektornál az első korrektúra visszaérkezésekor észlelt azokat az ortográfiai és egyéb változtatásokat, amelyeket a szerző az egész művön végig követendőnek óhajtott. Ugyanezeket a változtatásokat — igen természetesen — szedőinek is be kell jelenteni, hogy a mű további szedése folyamán tekintetbe vésseknek.

A mettőr teendőinek felsorolása folyamán elérkeztem a tördelő főteendőjéhez: a tördeléshez.

Sima kompressz művek tördeléséről nem igen sokat lehet beszélni. Van azonban számtalan olyan mű, amelyben se szeri, se száma azoknak a különböző részleteknek, amelyek a mű csinos tipográfiai előállítására nagy fontossággal bírnak. Nézzük csak közelebbről ezeket a részleteket.

Hagyjuk most egyelőre a címlapot és tartalomjegyzéket figyelmen kívül és kezdjük azonnal a tördeléssel. Magától értetődő dolog, hogy a könyv valamennyi oldalának egyforma magasságúnak kell lenni. Erre a célra a mettőr ürpótlókból pontos oldalmértéket készít magának. Nagyterjedelmű művek esetén a legjobb, ha régi, körülbelül text vastagságú ólomléniákból vágja egy darabban az oldalmértéket és nem heverteti télenül a sok ürpótlót, amelyek talán másutt jobban kellenek. Feltéve, hogy a hasáblevonatokat a korrekturába küldés alkalmával igen pontosan számozta meg, ezek szerint tördel és minden új hasáb felnyitáskor összehasonlíttja a hasáblevonatnak első sorát (egy szó nem elég, mert sok hasáb kezdődik hasonló szóval) az ólomhasáb első sorával.

A szövegrész első oldala az ugynevezett előtét oldal (Vorschlags-Kolumne). Az előtét (Vorschlag) az oldalmagasságnak körülbelül egy ötödét foglalhatja el. Ha a műnek tartalma megengedi, az első szövegoldal fejleccel is diszithetjük. Ezt oda kell állítani, ahol a teljes magasságú oldal rendes szövege kezdődik. Ujabb időben itt-ott eltértek az előtét alkalmazásától, túlnyomórészt azonban még mindig tartja magát ez a szokás.

A tördelés alkalmával ügyelni kell a regiszterre, vagyis arra, hogy a címek vagy egyéb, a szövegben előforduló példázatok, képletek, verses idézetek, táblázatoscskák, számosztópos sorok stb. bizonyos szövetsormagasságban legyenek és hogy a sorok a lapnak mindkét oldalán egymást takarják; az egyes kimenetek közé tértöt beosztani nem szabad.

Arra a kérdésre, vajon az előtét oldalát mindig jobboldalra állítsuk, nem lehet általánosságban felelni. Ha valamely műnek kevés fejezete vagy része van, akkor tegyük jobbra az előtét oldalakat. Ha azonban a műnek igen sok apró fejezete vagy része van, akkor helyezük arra az oldalra, amelyikre esik, mivel szépnek semmiképpen sem mondható a sok üres oldal.

A kolumnacímről és pagináról, valamint a normáról és szignaturáról is óhajtok egyet-mást elmondani. A kolumnacím a fentebb említett, könnyebb áttekinthetőséget kívánó műveken kívül csak ott alkalmazandó, ahol a szerző kifejezetten kívánja. Ahol alkalmazni kell, legjobban a szövegben használt betűfaj egy fokkal kisebbjének kurrenséből szedni; így elejét vehetjük az ékeztörtendezés

okozta bosszankodásnak. A paginát a legtöbb esetben fent oldalt szokás állítani, csak ha finomabb műről van szó, lehet fent vagy lent középen apró díszek vagy minuszok között alkalmazni. A paginának a megszokottól eltérő mikénti alkalmazását ugyanis elő szokták írni. Mindazonáltal szépirodalmi művekben a mettőr saját iniciatívájából is tervezhet olyan paginaelhelyezést, amely az oldalnak mint zárt felületnek képét nem bontja meg. A norma és szignatura a könyvkötőnek segédeszközei. A norma alkalmazása rendszerint csak olyan művekben szükséges, ahol a könyvkötőt egymáshoz hasonló formátumú, szedéstechnikájú és szövegbetűfajú művek ívei megtéveszthetők. A szignaturát (ívszámot) mindenütt kell alkalmazni, kivéve az igen kevés ívből álló műveket.

A szövegben előforduló jegyzetekre, azok számjainak a szövegbeli számokkal való egyezésére a mettőrnek nagy figyelemmel kell lennie. Ha valamely jegyzet akkora, hogy azon az oldalon nem fér el, amelyen hivatkozás történik rá, egészen bátran átvihető a következő oldal aljára. Ilyen két oldalra terjedő jegyzeteket természetesen nem helyes kimenetnél megszakítani, hanem akként, hogy a jegyzet szövegéből az olvasó sejttesse, hogy folytatódik. Spitzkolumnának előforduló jegyzetek azonnal a szöveg után teendők és csak azután következnek a záróvonal (Spitz). Jegyzetvonalat ne használjunk, csak meglehetősen osszunk be szöveg és jegyzet közé. Ha csak néha fordul elő jegyzet, akkor csillaggal — zárójel nélkül — jelezhetjük. Sok jegyzet esetén felső törzsszámmal — szintén zárójel nélkül — kell jelezni. Kisterjedelmű, sokjegyzetű művekben legjobb, ha a jegyzetszámokat 1-től kezdődően folytatólag alkalmazzuk az egész művön végig. A jegyzeteknek illetően folytatásszerű megszámozását természetesen már a kéziratban kell végezni, hogy az a szedésben rendben legyen. Ezzel megkönnyítjük magunknak a tördelést, amennyiben nem kell minden oldalon újból megmutálni a jegyzetszámokat. Nagyobb terjedelmű, sokjegyzetű művekben is megcsinálhatjuk ezt, de csak fejezetenként vagy részenként.

A szövegben előforduló táblázatokról is essék néhány szó. Kisebb, az oldalnak csak bizonyos részét elfoglaló táblázatot megtörni nem szabad, amit el is lehet intézni, ha csak néhány sornyi differenciáról van szó, a táblázat előtti szövege egynémely kimenetes sorának behúzásával, avagy egy-két előtte való oldal cím, jegyzet stb. közti beosztásának a mű összképét nem rontó összehúzásával. Ha ilyen eszközökkel sem tudjuk ráhozni a táblázatot, akkor vigyük át a következő vagy előző oldalra és a szövegben a táblázatra utaló mondatot fogalmazzuk meg úgy, amint

az adott helyzet megkívánja. Olyan táblázatot, amelyek teljes oldalra vagy ennél is többre terjednek, szintén a táblázatra utaló mondatnak helyzetadta megfogalmazásával intézzük el. Ez a fogalmazás nem olyan nehéz, mert csak egy-két szónak megváltoztatása vagy beszúrása kell hozzá. Ha például ez áll a szövegben: „Erre vonatkozóan a következő táblázat ad felvilágosítást”, a „következő” szót javítsuk ki így: „tuloldali” vagy „az előző oldalon levő”. Ha azonban mindezekkel az eszközökkel csődöt mondunk és olyan helyzet áll elő, hogy a táblázatot okvetlenül meg kell törni — ami csak a leges-legritkább esetekben fordul elő, — akkor a következő oldalra vigyük át a rá nem férő részt, persze új fejjel. Ilyen esetekben a végükön összegezéssel ellátott táblázatokot megtörésük helyén „Átvitel” és „Áthozat” létesítésével kell egymással kapcsolatba hozni. Harántszélességre szedett táblázatoknak, akár páros, akár páratlan a paginájuk, mindig fejjel baloldalt kell esniük.

A tördelés munkájának egyik fontos pontja a műben előforduló ábráknak a tipográfiai szépség szempontjából való elhelyezése. Erre nézve főszabály az, hogy amennyiben két szembenálló oldal közül mindegyiken van klisé, azok lehetőleg egymással egyvonalban álljanak. Ha csak az egyik oldalon van klisé, akkor az az oldal közepére, esetleg 2—3 ciceróval feljebb állítandó. Igen apró klisék lehetőleg oda állítandók, ahol szó van róluk. A nagyobbak sem állítandók igen messze megemléstük helyétől, lehetőleg azon az oldalon, ahol utalás van rájuk, esetleg a szemben levő oldalon. Ha sok az olyan ábra, amelynek nincsen direkt vonatkozása a szöveghez, akkor lehetőleg egyforma közökben kell őket szétosztani a művön végig és erre a célra legjobb, ha a mettőr elhelyezési sémát készít magának, vagyis üres papírivekből összefűzött könyvet csinál, abba beletákolja az ábrákat és a rendelkezésére álló szöveget szétosztja. Egyszóval előbb papíron tördel.

Az ábrák és ábramagyarázó sorok elhelyezéséről, minthogy ez — különösen díszművekben — már az akci-denciába vág bele, általánosságban többet mondani nem lehet, mert a sokféle eshetőséget, ami illusztrációs művek tördelésékor előállhat, ilyen nagy körvonalakban mozgó cikkekben nem lehet felsorolni, azért csupán a fentebb említett alapvető szabályokra utalok. Még csak annyit jegyzek meg, hogy ábrák mellé csak akkor tördeljünk szedést, ha azok az oldalszélesség háromnegyedénél keskenyebbek, különben állítsuk középre. A kliséket ilyen esetben arra az oldalra kell helyezni, amelyen a pagina van.

Minthogy az ábramagyarázó sorok rendszerint a tör-

VESZÜNK KÜLFÖLDI MEGBIZÓINK RÉSZÉRE MAGAS ÁRON

teljes nyomdai berendezéseket,

VIKTÓRIASAJTÓT,

AMERIKAIT,

VÁGÓGÉPEKET,

GYORSSAJTÓKAT

könyvkötészeti, dobozgyári, litográfiai gépeket, berendezéseket, speciális gépeket

Kérünk ajánlatot pontos leírással, leltár stb., ár megjelölésével

UNIVERSAL

Grafikai Szaküzlet R. - T.

BUDAPEST VIII. RÁKÓCZI-TÉR 2 * TELEFON JÓZSEF 48-12

delés alkalmával szedetnek, a mettőr azokat olvastassa át, nehogy hibákkal telten kerüljenek a szerző elé!

Nálunk Magyarországon — a nagyobb formátumu oldalakat kivéve — az oldalakat nem deszkákra teszik, hanem egymásra halmozzák portopázsra. Olyan oldalakat, amelyekben klisék vannak, portopázsra ne tegyünk, mert a klisék könnyen oxidálódhatnak. Portopázsra jó erős, száraz papírt vegyünk. Egy ívnél több oldalt ne halmozzunk portopázsra.

A mű utolsó hasábjainak tördelésekor figyelemmel kell lenni arra, hogy a maradék egész, fél vagy negyed-ívet tegyen ki. Ezért az utolsó hasábjok tördelésekor a beosztást — természetesen az egész mű beosztásától nem nagyon elütően — aszerint tartjuk, amint közelebb tudunk jutni az egész, fél vagy negyedívhez.

A mű tördelése után rendszerint a címre kerül a sor. A címlapot nem a mettőr szokta szedni, azért erről

nincs mit mondanom. A címlap hátlapjának üresen kell maradni, legfeljebb az impresszum vagy „Minden jog fentartva” és hasonló dolgoknak van rajta helye. Azután következik a tartalomjegyzék, amelyet egy fokkal kisebb betűből kell szedni, mint a szöveget. Széles formátumu művekben a tartalomjegyzéket kéthasábosan szedessük. Ezután az előszóra kerül a sor, amelyet — elég helytelenül — a szövegbetűnél feltűnőbb betűfajból szoktak szedni. Hiszen az előszó nem fontosabb a szövegnél.

Végére értem fejtegetéseimnek. Arra törekedtem, hogy lehetőleg hű képét adjam a mettőri teendőknek. Mint-hogy nálunk Magyarországon a műveket jórészt még kézzel szedik, a mettőrnek mellrendelt munkaerő alatt kéziszedőket értem.

Ezért nem is tértem ki bővebben azokra a vonatkozásokra, amelyek a gépszedésből kifolyóan hozhatók kapcsolatba a mettőri teendőkkel. RASOFSZKY ANDOR

NYOMTATÁSTECHNIKA

„TÉGELY ÁLLÍTÁSA AZ AMERIKAI TÉGELYSAJTÓN”

Engedtesse meg, hogy ennek a kérdésnek tisztázásához pár sorral én is hozzájáruljak. E. K. szaktársnak teljes mértékben igaza van, amikor a Liberty-rendszerű tégelysajtó esuklószériu nyomására hivatkozva, ehhez a tényeknek megfelelő megjegyzéseit hozzáfűzte. Viszont igaz L. A. részéről az, amikor a második cikkben azt írja, hogy: ez a „formai jelenség” bizonyos határt, illetve nyomópontot elérve, minden hátrány nélkül kartonnal szabályozható, tulzába menni azonban nem lehet. Ha ezt L. A. már az első cikkben közölte volna, akkor nem keletkezett volna vita. Mindenesetre L. A. első közleménye a másodiknak pótlása nélkül mint szak-közlemény legalább is — hézagossá vált. Szerintem E. K. megjegyzései nem feleslegesek, hanem szükségesek voltak, mert ha egy 5–6 soros nyomtatvány után egy 8-as oktáv alakú tömör szedést emelünk be, akkor a nyomótégelyen levő két felső esavart feltétlenül állítani kell, akárhogy is kísérleteznénk kartonok aláakázásával. Végül még megjegyzem, hogy léteznek olyan Liberty-rendszerű tégelysajtók, amelyekre Gally-rendszerű nyomáslállító van alkalmazva, de ezen készülékkel csak nyomást előállítani lehet, nyomást fokként szabályozni azonban nem. LACKENBACH ARTUR

BRONZIROZOTT ALAPRA VALÓ NYOMÁS

Ebben a tekintetben többféle megoldás áll rendelkezésünkre. Ha ismerjük a különféle színű bronzporoknak természetét és tulajdonságát, akkor érthetőnek találjuk, miért van oly sok kísérletezés, amely végeredményben azt a célt szolgálja, hogy a gyakorlati kivittlét illetően a legteljesebbet nyújtsuk. Természetesen vitatkozni mindegyik megoldás fölött lehet, azonban hogy a gyakorlati életben melyik felel meg a legjobban, azt minden esetben az elért eredmény dönti el. Például nagyon jó és teljesen kifogástalan eredményt érhetünk el, ha a bronzirozott felületet a főleges bronzportól teljesen megtisztítjuk és azután ugyanazzal a formával, amellyel a tulajdonképeni szint nyomtatni óhajtjuk, előzőleg egy előnyomtatást végezzük a következőképpen: tiszta lenolajkenébe teszünk három rész bolognai krétát és egy rész magnézium-port. Ezt teljesen finomra összetörjük és mint rendes festékkel az előnyomtatást elvégezzük. Teljes száradás után minden fennakadás nélkül nyomtathatjuk a tulajdonképeni szint, legyen az fekete vagy színes. A fekete festéknél ügyeljünk arra,

hogy az a rendes erősségnél erősebb és fénytelen legyen, a színes festékek közül a földfestékekkel érhetünk el teljesen kifogástalan és szép eredményt.

HÁROM- ÉS NÉGYSZÍNNYOMÁSNÁL

megtörténik, hogy az esetleg elsőnek nyomtatott sárga színre a vörös szint nem tudjuk akadálytalanul nyomtatni, mert a vöröslémez a sárga festéket egyes helyeken leszedi, aminek természetes következménye, hogy azon a helyen tiszta szint és tiszta nyomást elérni nem lehet. Ennek a jelenségnek több oka lehet. Eredhet ez a papírtól, továbbá a festékek helytelen összetételétől és alkotó elemeinek aránytalan mennyiségétől, eredhet azonban ezekről teljesen függetlenül abban az esetben is, ha a vöröslémezen az egyes részletek erősen vannak retusírozva és a vonalak, illetve a pontok olyan élesek, hogy ezeknek a részleteknek a leg gondosabb egyengetése mellett sem tudjuk megakadályozni azt, hogy a papír felületén megszáradt sárga festéket az éles vonalak össze ne vágják, minek következtében a hálózat, bár lassan, de teletömődik és piszkításképen jelentkezik. Ilyen esetben a gépmester a bajon nem tud segíteni, hanem csak a retusőr, olyanformán, hogy a nagyon élesen retusírozott részleteknek élességét kissé tompítja, anélkül azonban, hogy a nyomtatásban ennek hátránya jelentkezne. L. A.

AZ EGYES SZINEK KELLEMETLEN FÉNYE

A legtöbb színes nyomtatványnak összehatását az egyes színeknek kellemetlen fénye rontja el. Ezt leginkább akkor figyelhetjük meg, mikor kemény és erősen enyvezett papíron a színes nyomtatásnak azt a módját végezzük, hogy két, egymást kiegészítő szint alapnyomat formájában egymásra nyomtatunk abból a célból, hogy kétszeri nyomtatással egy harmadik szint érjünk el. Továbbá abban az esetben, ha több alapnyomatot nyomtatunk egymás fölé, kisebb-nagyobb kihagyásokkal, mely esetben az egyes részekben három-négy szín is egymásra kerül, amit a papíros nem képes magába szívni és ennek következtében egyes helyeken bizonyos szín nem az eredeti diszkrét fényével jelentkezik, hanem egy rideg és idegenszerű zsíros felülettel, ami munkánkat az összehatás és gyakorlati kivittlét szempontjából kellemetlenné és tökéletlenné teszi. Ennek elkerülése céljából igekezzünk az egyes színárnyalatokat pontosan kikeverni, hogy a festékezést a legminimálisabbra szoríthassuk. Ha ily egymásra nyomandó formákat tégelyes sajtón nyomtatunk, úgy nagyon célszerű a festékek bolognai krétát, esetleg egy kevés magnéziumot keverni. Gyorssajtóknál ezt nem tehetjük meg, itt csak arra szabad szorítkozni, hogy az árnyalatokat pontosan kikeverjük és ha mindennek dacára kelle-

metlenségek jelentkeznének, akkor még mielőtt a konturformának nyomtatására kerülne a sor, az egész alapnyomatot magnéziumos gypattal gyöngéden áttörüljük.

L. P.

SZEDÉSTECHNIKA

OLDALSZÁMNÉLKÜLI OLDALAK MEGSZÁMOZÁSA

Igen elterjedt szokás, hogy olyan szedésoldalakat, amelyek szám nélkül nyomtatandók, az oldalszámnak az előtétbe (Vorschlag) való bekarcolásával jelölik meg a szedők. Minthogy a karcolat a sok lehúzás, mosás és egyéb okok miatt elmosódik, nem igen szolgálja tulajdonképeni célját, tudniillik azt, hogy a gépmester a kilövés alkalmával megtudja, vajjon hányadik oldal. Azért mindig jobbnak bizonyult, hogy apró kártyadarabkákra el nem mosódható módon felírjuk az oldalszámot és azt a kikötőzsinórba szorítva, kilógatjuk.

A RÉSZVÉNYSZELVÉNYIVEK SZÁMOZÁSA SZÁMOZÓKÉSZÜLÉKEK NÉLKÜL

Manapság sok minden nélkülözéshez szokva, általában a mi iparunkban is érezzük ennek hatását, ezért annak fejlesztése érdekében nagy fontossággal bír egy-néhány szakmai dolog megvitatása.

Kner Imre többek között az alábbiakat írja a múlt havi számban fenti cím alatt megjelent cikkében: „Elkészítettünk 1—9-ig egy-egy példányt. Ez eddig 9 mutáció. Azután belemutáltuk az egyes és tízes helyen álló számokat és elkészítettünk 00—01—02—99-ig 60—60 példányt. Ez 100 mutáció. A második nyomás 60 mutáció volt, az adott esetben tehát 169 mutációval lehetett megoldani a dolgot.” — Nézetem szerint 1-től 6000 folytatólágos számozás elkészítéséhez praktikus beosztás mellett 80 mutáció elegendő, még pedig a következő beosztással: Elsősorban a nyomásra kerülő példányszámot tíz egyenlő részre osztjuk, ezt kinyomjuk 0—9-ig egyes számjegyek helyére. Ez 10 mutáció. Gondosan összehordjuk és megint csak 0—9-ig mutáljuk, de most a tízes számjegy helyén elébe nyomjuk ezeket a számokat. Ez megint 10 mutáció, vagyis az előbbivel husz. Pontosan összehordva, megkapjuk 1—99 folytatólágos sorszámot. Most az 1—99-ig összehordott példányszámot 60 egyenlő részre elosztjuk és elébe nyomjuk 1—60-ig a százás és ezres számjegyeket. E 80 mutáció után meg fogjuk kapni az 1—6000-ig folytatólágos sorszámot. Az, hogy a példányszám több vagy kevesebb, semmit sem változtat a mutáción. De még van ehhez hasonló eljárás, amihez nem 80, hanem 36 mutáció is elegendő, hogy megkapjuk az 1—6000-ig folytatólágos számozást. Konez József, Győr.

U J B E T Ű K

A J. G. SCHELTER & GIESECKE, LEIPZIG, UJ BETŰI ÉS DISZEI

Már több ízben említettük volt, hogy a német betűöntödék a háboru kitörése óta alig produkáltak valamelyes új betűt vagy diszitményanyagot. A háboru alatt ez természetes volt, mert az akkori viszonyok között bizony vajmi ritkán gondoltak a nyomdák betűszedő-felszerelésük kiegészítésére. A háboru befejezése után, a forradalmak idején még kevésbé lehetett komolyan foglalkozni nyomdai felszerelések megújításával, egyrészt a bizonytalan helyzet miatt, amely iparunk pangását vonta maga után, másrészt a betűöntődei termékek árának rohamos és szédületes emelkedése miatt. Ily körülmények között a német betűöntödék is megfontoltan dol-

goztak: igen ritkán dobtak piacra egy-egy új betűt vagy diszt. S ezek a betűk is inkább az akszidensbetűk körzetébe illettek bele; kenyérbetű az új termékek között alig található. A tavalyi év folyamán piacra került új betűk sorában új mesterszedésbeli irány inaugurálására való törekvést még nem lehetett felfedezni, addig az év elejétől fogva már mindinkább kezd kibontakozni az antikyszerű szedésmodorhoz való betűk és körzetek divatja. A ma betűje: az antikva s ekörül mozog az a számos új betű, mely a folyó év folyamán piacra került. Ez év második felében majd mindegyik német betűöntőde valami új antikva betűvel „lepte meg” a nyomdászvilágot. Javarást nem új kreációk ezek a betűk, hanem 40—50 éves antikva betűk új, talán némileg javított kiadásai. Ezek mellett persze még más jellegű betűk is kerültek kinalatra s ezeknek java a groteszk-családba tartozik. Ebben a számban a leipzig J. G. Schelter & Giesecke betűöntő cég új betűit és körzeteit mutatjuk be olvasóinknak s ezt folytatni fogjuk ezentul rendszeresen a Brüder Butter, a Woellmer, a Berthold, a Bauer'sche és a Flinsch-Giesserei stb. cégek betűivel, melyeknek mintasorai a mai postai viszonyok mellett — sajnos — nem futhattak be idejekorán lapunkhoz.

A Schelter & Giesecke-cég „Kartenschriften” című mintafüzetében mutatja be mindazon új és régebbi származású betűit, amelyek az ugynevezett családi jellegű nyomtatványokhoz rendkívül alkalmasak. A régi írott betűk, a Watteau-, a Rousseau- és Isabel-betűk mellett ott látjuk a nem új, de a fenti célra nagyon alkalmas Belwe-antikvát és Belwe-kurzivot. Ehhez hasonló jellegű,

Petőfi a lánnglelkű magyar

Belwe-antikva és kurzív

Geschichte und Kultur des römischen Volkes in der Kaiserzeit

12 Vadászati jog bérlete 91

Feenhaar

igen artisztikus és finom metszésű betű a Feenhaar. Ez a három típus nem új kreáció, de a cég legsikerültebb betűi közé sorolható. Azután jönnek a Gnom, a széles Gnom, a Perkeo, a Kolibri és a Tauperlen nevű új betűk. Ez az ötféle betű az antikva családhoz tartozik s bármilyen akszidens nyomtatványhoz kitünően használható;

EINEN FRÖHLICHEN GEBER HAT GOTT LIEB

FRIEDENFELS

Gnom

DAS GOLDENE BUCH DES WISSENS

TORBOGEN

Széles Gnom

LERNE LEIDEN, OHNE ZU KLAGEN

SYMPHONIE

Perkeo

TURNFEST ZU BREMEN

MARIENCHOR

Tauperle

CEGLÉD TURA

Kolibri

e betűfajták egymással is keverhetők. Ezeknek a betűknek gyakorlati alkalmazása teljesen a feloldott szedésmodornak megfelelően kell hogy történjék; mert ily

széles betűk tömbszedésre egyáltalán nem alkalmasak, sőt erősen kívánják a ritkítást is. A Schelter-cég további kártya-írásaiból a Koralle-családot említjük meg, amely négyféle erősségekben kerül piacra. Ez a betűcsalád viszont

SÄCHSISCHE BRONCEWARENFABRIK VON GEBRÜDER KLAUSNER
Das Mögliche soll der Entschluß beherzt beim Schopfe fassen

Glaube und Heimat

Koralle

Vergeben und Vergessen ist die Rache eines braven Mannes

Deutsche Musiker

Félkövr Koralle

Bilder aus dem deutschen Städtelben im Mittelalter

Nyári Színház

Széles Koralle

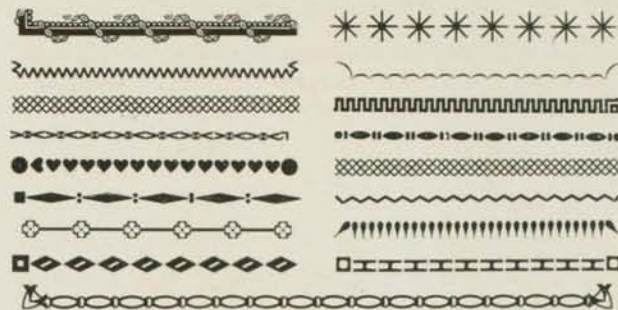
Streben ohne Hoffen hat oft sein Glück getroffen

Rund um Köln

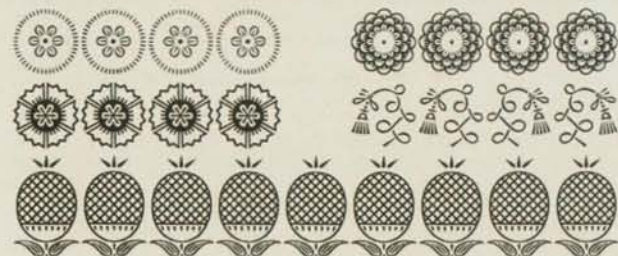
Széles félkövr Koralle

inkább a kereskedelmi nyomtatványoknál nyerhet előnyös felhasználást, annál inkább, mivel ugyancsak keverhető egyik a másikkal, anélkül, hogy a nyomtatvány egységét megbolygatnók. A fent elsorolt betűkből két-két sort bemutatunk. A füzetben bemutatott 7-féle fraktur, illetve gótikus jellegű betű minket nem igen érdekelhet s így ezekkel részletesen nem is foglalkozunk és áttérünk a diszítőanyagok ismertetésére.

Az antikserüi szedésmodorhoz való közeledés maga után vonta a régies izű sorkörzeteknek az életrekeltését. A Schelter-cég mintakönyveiben sok-sok ilyen egyszerű figurájú körzet található, mely a maga egyszerűségével, keresetlen bájával a nyomtatvány csinoságát nagyban emelheti. Ilyenekből 16-félét mutatunk be olvasóinknak;

egy-egy sor ezekből a körzetekből világosan magyarázza, hogy csak egyszerű keretszedésről lehet szó, s felesleges a szedőnek a fejét törnie bármily extrakombináción, mert bizony ezek nem alkalmasak építkezésekre és kombinációkra. Az új diszítőanyag második csoportja ugyan-

csak sorkörzetekből áll, de ezek már a folthatással való számolást igénylik. Egymagukban ritkán alkalmazhatók, vonal- és az előbbi nonparell-körzetekből kell nekik kísérő kereteket adni. A velük való munkálkodás már nehezebb, de annál hálásabb. Az alábbi diszítőanyagdarabok

pedig egyenesen s ugyszólván csak mint felületkitöltő diszítőanyagok alkalmazhatók, meglehetősen sok variációban, úgy, hogy ezek is igen becses anyagok a mesterszedő kezében. Van a cégnek néhány kombinációs körzetgarnitúrája is. Ez a Schreibemeisterzüge-diszítőanyag két garnitúrája, amit igen ügyesen és változatosan lehet összekombinálni a „Strahlen und Spitzen“ háromféle változatával. E garnitúrák összesen másfélszáz figurából

Szedésminta Schreibemeister-Züge körzetből

állanak s kiegészítésül szolgál mintegy ötven vignetta is. A garnitúrákat teljes egészében nem mutathatjuk be, de ezen az oldalon bemutatunk egy példát, amelyen a Schreibemeisterzüge-anyagot tisztán felhasználva, alább pedig olyan példát, amelyen az előbb említett anyag figurái a Strahlen- und Spitzen-diszítőanyagokkal összekapcsolva láthatók. A diszítőanyag egyéb figurái is mind kisebb-nagyobb sarok- és közepdarabok, melyeknek összekapcsolása egy-egy két- és egyponthoz léniükből összekapcsolható vonalkerettel történhetik.

A Schreibemeister-Züge körzet és a Strahlen und Spitzen diszítőanyagok egybeszedve.

A Schelter-cégnek ezenkívül még több diszítőanyaga került piacra; így a Sonnenglitzer-diszítőanyag három csoportja és a Futuristen nevű anyag többféle nagysága, egy- és kétszínű garnitúrája. Ezek a diszítőanyagok a futurista és expressionista irányok hatása alatt készültek, elég ötletesen, de kevesebb változatossággal alkalmazhatók.

WANKO VILMOS

PÁLYÁZATOK

PÁLYÁZAT UJÉVI KÖSZÖNTŐLAPOKRA

Régi szép szokása a nyomdászoknak, hogy egyéniségüket, — sokszor — képességeiket is eláruló saját készítésű üdvözlő lapokkal köszöntik ismerőseiket az újesztendő küszöbén. Ezt a szokást a háború ugyszólván teljesen megszüntette. Kellsük életre ezt a nem csekély szolidaritásról és egymást-megbecsülésről tanuskodó szép szokást! Ezt előmozdítandó közöljük t. szaktársainkkal, hogy a legközelebbi újévre hozzánk beküldendő újévi köszöntő lapok közül a három legszebben, legjobban előállított lap készítőjét 500, 300 és 200 koronával jutalmazzuk. Az üdvözlő lapok előállítására vonatkozólag korlátokat nem szabunk, de kívánatos, hogy kivitelük lehetőleg két színben nyomott szedés legyen, mert a döntésnél díjazás szempontjából elsősorban a szedéseket vesszük figyelembe. A pályázaton résztvevő üdvözlő lapokat 2 példányban kell beküldeni s az egyik példány hátlapjára kell rávezetni a szedő, a nyomó nevét és a nyomdát, ahol készült. A beküldési határidő 1922 január 3-ika. Az újévi lapok szedését kérjük január hó 10-ig állva hagyni, miután a pályanyertes és a jobb kivitelű lapokat eredeti kivitelben kívánjuk jövő évi január havi füzetünkben bemutatni. A pályamunkákat a Magyar Grafika szerkesztőségének (Budapest, VI. Aradi-utca 8., Globus-nyomda) kell beküldeni.

KAPOSVÁRI MEGHÍVÓ-PÁLYÁZAT

Kaposvári szaktársaink karácsonyi táncestélyük meghívójának szedésére pályázatot írtak ki, amelyen négyen vettek részt vázlatokkal. Ugy látszik, ez meg volt engedve. A négy vázlat közül az I. díjat a „Román” jelígejű munka, a II. díjat az „Antik” jelígejű munka nyerte el. Erdemlegesen csak ezekről szólhatunk, mert a 3. és 4. munka tulságosan pongyola kivitelű vázlat. A „Román” jelígejű meghívó egyszerű szöveg megoldásából csak az első három hajlítottan szedett sort kifogásoljuk, ezeket nagyobb betűkből kellett volna szedni, avagy egy sorba hozni mind a hármat; e sorok elején és végén alkalmazott köröskék zavarólag hatnak. A meghívó címlapjának jó hatását lerontja az alapnyomathoz a vignetta körül kivágott fehér folt. „A kaposvári nyomdászok” szavakat egyenes sorokban lehetett volna szedni. A npomás jó, a színezés: világoskék és rózsaszín, kissé élmélygősen édeskés. Az Antik jelígejű munka inkább rajz s nem is újszerű; sötétszürke alapon szakadozott pergamenlap, piros peccéttel és zsinórral.

PÁLYÁZAT A LAPOK KARÁCSONYI HIRDETÉSEIRE

A Grafikai Főnökök Társasköre a lapok karácsonyi számaiban megjelenő hirdetések legsikerültebbjeinek szedői jutalmazására 2500 koronát tűzött ki. Ugyanezen célból felajánlott az Athenaeum 1200 K-t, az Európa rt. 1000 K-t, a Globus rt. 1000 K-t, a Pallas rt. 1000 K-t és az Újságüzem rt. 1200 K-t, összesen 7900 K.

1. A pályázaton résztvehet minden szedő, aki fővárosi napilap, vagy vidéki napilap, illetve hetilap karácsonyi száma részére hirdetést szedett. 2. Pályázni lehet egy vagy több betűöntődei anyagból szedett hirdetéssel; azt, hogy a beküldött hirdetéseket a pályázó szedte s hogy azok valamely fővárosi napilap, illetve vidéki napi- vagy hetilap karácsonyi számában megjelentek: a nyomda üzemvezetőségével kell igazolni. (Ezt az igazolást a jelíges levélbe kell zární.) 3. Az egy-egy pályázótól beérkezett anyagot együttesen bíráljuk el, tehát egynél több díjat senki sem nyerhet. Amennyiben a jelíges le-

velek felbontása után kitűnnék, hogy egy szedő több díjat nyert, úgy a bírálóbizottság az illető részére megítélt kisebb díjakat más hirdetéseknek ítéli meg. 4. A hirdetések a szokott módon nyomtatott lapból vágandók ki, kefelevonatok mellőztetnek. A hirdetéseket alátét-papírra ragasztani nem szabad. 5. Pályadíjak: 4 drb I. díj a 500 K, 3 drb II. díj a 400 K, 3 drb III. díj a 300 K, 5 drb IV. díj a 250 K, 5 drb V. díj a 200 K, 5 drb VI. díj a 150 K és 8 drb VII. díj a 100 K. 6. A pályázatra szánt hirdetések jelígejével és sorszámmal látandók el, s a jelíges levélben feltüntetendő a szedő és a nyomda neve. A jelíges levélbe zárandó a 2. pontban kért igazoló levél is. Ennek hiányában a pályázó a díjtól esetleg el is esik. A pályamunkák a Grafikai Főnökök Társasköréhez (Budapest, V., Mária Valéria-utca 12. I. 4.) legkésőbb december hó 29-ig küldendő be, a borítékon jelezve, hogy pályázat.

KRITIKA

SZEGEDRŐL

a „László”-könyvnyomda küldött be kb. félszáz nyomtatványt bírálat céljából. Ezek közül kettő Baranyi János kollégánk munkája: mindkettő egyszerű levélfej, szolidan és helyesen alkalmazott hajlított sorokkal. A többi nyomtatvány a cég egyik beltagjának: Malatinszky Lajos kollégának a munkája. Ezeket, ugyszólván, dominál a hajlított sor, legtöbbször helyesen és ügyesen alkalmazva. Vannak azonban egyes példák, amelyeknek hajlított sorait kifogásolnunk kell, mert tulzása menő kilengéseket mutatnak; így például egy-két példán a sor fele hajlítottan fut, a másik fele egyenes vonalban szorul a szöveg egyéb sorai közé. Ez helytelen és kerülendő. Nagyobb gondot ajánlunk egyébként is a hajlított sorok alkalmazásánál; a hajlást szabályozó térsző törésmentesen hajlítottassák, máskülönben a sor szépségét rontjuk le vele. A munkák egyébként megütik a mai nívót s nyomásuk is szép. A Bűbáj Herceg című könyvecske egyszerű kivitelét kár volt lerontani a bekezdő sorok elején és a kimenetsorok végén alkalmazott erős képű kockákkal, viszont a Színházi Újság „Tinta-palinta” című kiadványának technikai megoldása jó és gyakorlatias, hirdetési egyszerűek.

A SZENTESI LAPOK HIRDETÉSEI

Lapunk ez évi március havi számában ugyanezen cím alatt kritikát mondtunk a Szentesi Hírlap és a Szentesi Kisgazda című lapok hirdetéseiről. Akkor többek között azt írtuk, hogy „a Szentesi Hírlap hirdetéseinek szedése modernebb, gyakorlatiasabb s mert a felhasználó betűk tekintetében nagyobb az egyöntetűségre való törekvés: szebb is. Nem rosszak a Szentesi Kisgazda hirdetési sem; jó sorok képezik itt is a szedés erősségét, de összehatásuk (az egész oldalt tekintve), nem olyan egységes és egyöntetű, mint az előbb említett lapé. A jobb hatást a „Hírlap”-nak biztosítja az a körülmény is, hogy hirdetéseinél többnyire vonalkeretet használtak, míg a „Kisgazda”-nál a sűrűn alkalmazott 6—18 pontos vastag rajzu keretek tulságosan nyugtalanná teszik az oldal összehatását. Egyébként azonban megállapítható, hogy vidéki napilapok között

VESZEK

használt, jó karban levő 10-es vagy 13-as

GYORSSAJTÓT

SZVITEK JÁNOS KÖNYVNYOMDÁJA

Kunszentmiklós, Rákóczi-utca 642

* GÉP * BETŰ * FESTÉK * GÉP * BETŰ *

HA

használt gépeit akarja eladni, vagy becsereelni,

HAnyomdáját akarja eladni, vagy nyomdát akar
berendezni,**HA**bármilyen nyomdai vagy könyvkötészeti
anyagra van szüksége, forduljon bizalommal

a z

U N I V E R S A L

Grafikai Szaküzlet R.-T.-hoz

BUDAPEST VIII. RÁKÓCZI-TÉR 2

Telefon József 48-12

Bármikor szívesen látjuk, tekintse
meg gépraktárunkat

* FESTÉK * GÉP * BETŰ * FESTÉK * GÉP * BETŰ *

keveset ismerünk olyat, amelynek hirdetései annyi gondot fordítanak, mint Szentesen a fenti két lapnál. — Az utóbbi napokban ismét beküldtek egy-egy lap-számot, nyilván azzal a céllal, hogy a kritika hatását illusztrálják. Őszinte örömmel kell megállapítanunk, hogy a fentiekben tett megjegyzéseink termékeny talajra találtak. Ha a két lap mostani számait egymásmellé állítjuk, úgy látható, hogy a mérleg a Kiszgaza javára billen. E lap tavaszi és mostani hirdetései között szembevetve a haladás; az egységességre való törekvés izzóan fűthette a hirdetések szedőjét, mert a hirdetések mindegyike jól átgondolt, de egyszerű kompozíciójú. Keretül csak sima vonalat használ, ami végtelenül emeli a hirdető-oldalak jó benyomását. A Hírlap hirdetései ezzel szemben stagnációt mutatnak; a sok körzetes hirdetés az összehatást rontja és feltűnő, hogy a tavasszal megállapított egyöntetűség a betűk megválasztásánál most némileg háttérbe szorult. Egyébként azonban a hirdetések így is jobb kivitelűek, a vidék hasonló lapjainak hirdetéseihez szemben.

IRODALOM

ROVATVEZETŐ: BENEDEK MARCELL

IRODALMI MINIATÜRÖK

(DANTE-KIADÁS)

E könyv, mely egy műveltségterjesztő sorozat első köteteként jelent meg, tizenegy modern nagy író rövidre szabott, portrészzerű ismertetését foglalja magában. A modern irodalom iránytszabó nagyságairól van szó e kötetben, olyan emberekről, kiknek írásaiban élesen, jellemző erővel tükröződik vissza a kor képe, kiknek munkássága egyben eszelekedet, előreleadó hatóereje sok-sok ember lelki kialakulásának. Ady, Carducci, Dosztojevszkij, Gerhard Hauptmann, Kipling, Lagerlöf, Thomas Mann, Romain Rolland, Shaw, Swinburne, G. H. Wells jelentőségét méltatja e könyvben egy-egy író. A magyar esszéirodalom legkitűnőbb neveit találjuk az egyes fejezetek élén. Ahogy végigolvassuk a könyvet, főbb irányvonalai-ban kirajzolódik előttünk a tizenkilencedik század eszméitartalma, beletekinthetünk a mozgató erők centrumába, abba a titkos kohóba, melynek soha meg nem állapódó, újabb meg újabb formákba ömlő, sűrűsödő tartalma acélos tisztasággal, bevégzetten mutatkozik egy-egy irodalmi mesterműben. Mesterműben — mert itt olyan emberek sorakoznak fel előttünk, kiknek műhelyei a legnemesebb materiát adják ékes veretben. A könyvet Benedek Marcell szerkesztette és ugyanő Romain Rollandról is írt egy komoly készülségről tanuskodó, a dolgok mélyébe tekintő formás tanulmányt.

BÁLINT

KIÁLLÍTÁSOK

A MAGYAR GRAFIKA KIÁLLÍTÁSAI

Lapunk múlt havi számában jeleztük, hogy karácsonykor és január 6—8-án kiállításokat fogunk rendezni. A karácsonyi kiállítást — sajnos — el kellett halasztanunk, miután lapunk felelős szerkesztője, akinek munkáját összegyűjtve első ízben most óhajtottuk volna bemutatni, időközben megbetegedett s nem vállalhatja a kiállítási anyag rendszeres feldolgozását. Január hó 6-ára és 8-ára tervezett kiállításunkat azonban megtartjuk. Ez alkalommal fogjuk bemutatni a Segélyező-egyesület miskolci csoportja által meghívó szedésére, a Goldstein József nyomda-cég által levélfej szedésére; továbbá a lapunk által újévi köszöntőlapok, nemkülönben a Gra-

fikai Főnökök Társasköre által — lapunk ajánlatára — hirdetésszedésre kiírt pályázatokon résztvevő, illetve résztvevő pályamunkákat. E négy pályázat eredményei mellett bemutatjuk még a kaposvári nyomdászok meghívópályázatának szerény eredményét is. E kiállítás mindenesetre érdekesnek ígérkezik, mert ennek összképe lesz hivatva bemutatni szedéstechnikánk színvonalának egy-két év alatti fejlődését. A kiállítás a jelzett napokon 9 órától 1 óráig díjtalanul tekinthető meg s bezárása után az anyagot 4 csoportra osztva, a vidéki városokba küldjük szét tanulmányozás céljából.

A HADIFOGOLYTÁBOROKBAN KÉSZÜLT NYOMTATVÁNYOK KIÁLLÍTÁSA

december hó 25-én délelőtt 9 órakor nyílik meg a Grafikai Főnökök Társasköre helyiségeiben (V., Mária Valéria-utca 12. I. 4.). A kiállítás, melyre egy technikai, mint művészi szempontokból igen értékes és szépszámu anyag gyűlt egybe, négy napon át, 25—28-ikáig, mindennap délelőtt 9 órától délután 2 óráig marad nyitva és jövedelme a hadifoglyok javára fordíttatik. Belépődíj 10 korona; a Társaskör tagjai, valamint a grafikai és rokoniparágakhoz tartozó munkások belépődíjat nem fizetnek. A kiállításra elhelyezett is felhívjuk t. olvasóink szíves figyelmét.

MŰVÉSZET

JÓ PÁLINKÁK — ÚJ CÉGÉREK

Aki a nemrég bezárult keleti vásárnak szeszipari osztályát figyelemmel kísérte, örömmel állapíthatja meg, hogy alig van a magyar kereskedelemnek olyan ágazata, mely annyit fejlődött volna izlés dolgában, mint a szeszipari nagykereskedelem. Már árusításáit tervezésénél, berendezésénél szóhoz jutott a jóízűség, amennyiben jóformán csak ők és a drogéria- meg vegyipari cikkek elárúsító-bódéi készültek műipari tervezők elgondolásai nyomán. Még inkább feltűnt ez a likőrök, cognacok és egyéb pálinka-félék esomagolásán és etikettjein. Itt is meglátszott a jó szándék, az, hogy a gyárosok egyéni és izléses vignettával akarják cikkeiket forgalomba hozni és nem is sajnálják ettől az áldozatot. Itt is nagy a haladás a multtal szemben. De azért meg kell azt állapítani, hogy e megoldások még egyik helyen sem tökéletesek. A rajzok és a betűk inkább a régi holland és lengyel pálinkák régies márkáit, azoknak stílusát utánozzák, semmint a modern nyomtatótechnika, vagy üzleti grafika szelleméből fakadnak. Inkább ügyes stílusutánozó rajzoló, mint eredeti művészethetőségek munkái ezek és annak, hogy magyar föld, magyar szőlő, magyar munkás terméke az izes ital, sehol sines nyoma az ornamentikában. Pedig éppen elég grafikusunk van, aki ilyen finomságokat, ilyen zamatot is ki tudna fejezni a pálinkásüvegen, amelynek pedig már kint is sejtetni kéne, hogy ami belül van, sajátos zamata s magyar párlatú.

PLAKÁTMŰVÉSZET — FALUN

Most, hogy annyi szó esik a falu kulturájáról, falusi népművelésről s hasonló jókról, a fővárosi ember kettőzött figyelemmel nézi mindazt, ami faluhelyen történik. Nos, el lehet mondani, hogy a falusi kulturától semmi sem oly idegen, mint a nyomtatott betű szelleme és művészete. Elég egy tekintet — mondjuk — egy nagy balatoni falu városias házfalaira, hogy az ember észrevegye azt. A falu egyszerű gyermekei már foxtrotl-kurzusban érintkeznek a művelt Nyugat szellemével, ezt hirdeti a helybeli illetanférflu, de micsoda szedéstechnikával és avas festékekkel adja ezt tudtul a helybeli délecegeknek... Színház után a Paradisom-bodegában találkozunk,

mondja a rózsaszínű plakát, de az S betűt következtetesen Z formában illeszti a plakátra. A cifrázkodóbb nyomtatványok körülbelül kétharmadrészét hagyják üresen a lepedőnagyságu papirosnak, „mert telik”. S míg idefenn, a fővárosban már forradalmi léptekkel száguld előre a szedéstechnika, az izlésbeli ötlet, a művészi reklám, addig ott, falun még a technika gyermekcipőiben jár a nyomdai mesterség és természetesen a közönség grafikai ízlése is, mert hiszen ezt is csak az utcapalánk és az újságtűkőr neveli. S annyi erőfeszítés helyett, mellyel a nagyvárosi nyomdászokat neveljük, talán nem ártana egy-egy népszerű vándortanfolyammal a kis vidéki helységek tehetetlenül vergődő nyomdászait is izlés dolgában talpraállítani.

SZAKOKTATÁS

A KORREKTOR ÉS A SZEDŐ EGYÜTTMŰKÖDÉSE

volt a címe annak a tartalmas előadásnak, amelyet Herzog Salamon a Könyvnyomdászok Egyesületének Kölcsey-utcai gyűléstermében e hó 11-én, vasárnap délután a Korrektor-Kör és a Hírlapszedő-Kör együttes rendezésében tartott. Az előadás első részében a gépszedésre való különös tekintettel sorolta föl mindazokat az okokat, amelyek a hibás korrigálásból származó sorföleseréseket előidéznek és gyakorlati tanácsokkal szolgált arra nézve, hogy miként lehet ezeket a hibákat legkönnyebben elkerülni. Előadásának második részében a korrektor és a szedő, sőt a gépmester, nyomó és a lehúzó együttműködéséről is beszélt. Számos példát — köztük nagy derűtséget keltőket is — sorolt föl, amelyekkel rámutatott arra, milyen erkölcsi és milyen anyagi károk

származnak a nyomdára is, ha nem a kellő körültekintéssel jár el a szedő, korrektor, revizor, gépmester a nyomdatermék előállítására körül. Egymás mellett dolgozó szedők egymástól eltérően szednek azonos szavakat, címeiket; egymással szemben, egy szobában ülő korrektorok különféleképpen olvassák meg egy és ugyanazt a munkát. És mindezt azért, mert nincs meg köztük az egy munkán dolgozók nélkülözhetetlen közlékenysége, együttműködése. A mindvégig humorral fűszerezett tanulságos előadást nagy tetszéssel fogadták. Az előadást vita követte. Az előadást rendező körök fölhívása, hogy a fiatal Gutenberg-generáció több érdeklődést tanúsítson a szakelőadások iránt mint eddig, ezuttal eredményes volt, mert ezen az előadáson a fiatalabb nyomdászok is szép számban vettek részt. (—)

A GRAFIKAI MŰVEZETŐK TÁRSASKÖRE

december 15-én felolvasó-estét tartott, amelyen Pápai Ernő a nyomdaberendezés alapelveiről érkezett szépszámú hallgatóság előtt.

FELJEGYZÉSEK

MELLÉKLETEINK

Ezen számunkhoz a következő mellékleteket csatoljuk: Karácsonyi és húsvéti üdvözlőlapok, Pintér Jenő, Helbing Aranka, illetve Kende Jolán rajzai után nyomatták a Rigler József Ede rt. nyomdájában.

A Globus-nyomda körlevele, levélpapirosa, levélborítékja (egyes példányokban e helyett egy avizo-kártya) és a Fehér Ferenc és társa cég körlevele. A levélfej-sígnomot Kozma Lajos, a többi Kun Mihály rajzolta, illetve tervezte és a Globus nyomdai műintézetben nyomtatták.

*A grafikai szakma részére
szükséges összes papírfajtából állandó nagy
raktárt tart*

WALDMANN FERENC

papírgyári iherakata

BUDAPEST V. FALK MIKSA-UTCA 13

Telefon: 96-19 és 142-51

Sürgőnycim: Papxroleum, Budapest

A Goldstein József-nyomda levélfej-pályázatán I. és II. díjjal kitüntetett munkák. Szedte Spitz Adolf, nyomta Hofbauer Antal, a Pesti Lloyd Társulat nyomdájában.

Két levélfej, levélboríték és meghívó. Szedte Spitz Adolf, nyomta Hofbauer Antal főgépmester felügyelete alatt Bohn János, a Pesti Lloyd-nyomdában.

E mellékleteket úgy szedés, mint nyomás tekintetében felesleges külön dícsérni, önmaguktól beszélnek és tanítanak tiszta, precíz munkára.

Dobozfedél. A Rigler József Ede rt. műintézetének sikerült munkája.

Festékmintalap. Dr. Gustav Wicke berlin-tempelhoffi festékgár jóhírű, négyzsinnyomáshoz való festékeivel készült. E céget a hazai piacon az Universal grafikai szaküzlet rt. (VIII. Rákóczi-tér 2.) képviseli.

Műsor-fedél, levélpapír és címkék a Seidner-féle kromolitografiai műintézetből.

Egyes lapok Benedek Elek „Mesemondó verses Abécé”-jéből, mely a Pantheon irodalmi rt. cég kiadásában most jelent meg. A rajzokat Mühlbeck Károly készítette és a Globus-nyomda litografijában sokszorosították.

Körlevél. Szedte Pávai János, nyomta Mandula Vince Sátorajaujhelyen, a Keresztény Sajtóvállalatnál.

Számla. A Markovits és Garai nyomdacég egyszerű és jól sikerült munkája.

Naptár-fedőlap. Készült a Pax nyomdavállalat rt.-nál. Szedte Szolcsányi Béla, nyomta Kollmann József. A munka dícséretre méltó precizitással állítottatott elő.

Levélfej. Hódmezővásárhelyen készült, meglehetősen nehéz körülmények között, egy olyan gépen, amelynek többszörös törését hozzá nem értő lakatos javította ki. A szedést és nyomást Molnár József végezte.

A Franklin Társulat karácsonyi kiadványainak jegyzéke. Egyszerű, izléses és finom hatású munka, szép nyomással.

Levélpapír és két címkártya. Rajzolta Kun Mihály, a nyomást Dsurnik Ferenc végezte dícséretes eredménnyel egy tégelynyomógépen az Auróra-nyomdában.

Levélpapír. Régi zsánerű litografált munka a Grafikai Intézet rt. jóhírű üzeméből.

Reklámplakát. Készült a Röttig-Romwalter nyomdárészvénytársaságnál Sopronban.

LEVELESLÁDA

K. A. MISKOLC. Ebben a kérdésben nagyon nehéz dönteni, mert sem az I., sem a II. kivétel nem helytálló. Ne vegye rossz néven — hisz tanítani akarunk — a kritikát. Az eredeti II. számmal jelzett meghívó kompozíció nélküli szedés: szétesik; a jobb- és baloldali szedéseket a közből elhelyezett lira nem képes egységes foltta összefoglalni, már csak azért sem, mert mindkét szedés-főcsoport is szét van tagolva. Az I. számú munka ezzel szemben határozatlan jobb, de még mindig nem jó, mert sokféle apró szépséghibában szenved, ami különben minden olyan munkán elő szokott fordulni, amelynek első szedését a rendelő vasvillára böki és össze-vissza forgatja, úgy hogy a szedőnek „elmegy a kedve” az átdolgozott szedés precíz kivételben való előállításától. A tanulság ebből az lehet önre, hogy jövőben a legegyszerűbb szedésmegoldásra törekedjék, mert itt a siker biztosabb.

KAPOSVÁR. A szakoktatás kérdésének helyi rendezésével szíveskedjenek várni e hó végéig. Erre vonatkozó javaslataink és körkérdezlünk még újév előtt kezük között lesz, akkor megtárgyalhatják. A mai utiköltség mellett alig lehet arról szó, hogy bárki is szakmászretből vidékre utazzon tanítani; ha az ellátást biztosítanak is, ki térítené meg a munkabérvesztését?

TELEFON: JÓZSEF-2-85

**A
LEGJOBB
KLISÉKET
KÉSZÍTIA**

SOKSZOROSÍTÓ IPAR

— RT —

**BUDAPEST-VIII-K
TISZA-KÁLMÁN
TÉR**

6

TABOR